

EGYPTISCHE EN BELGISCHE KOPTEN

Driemaandelijks tijdschrift/Okttober-November-December 2021
Afgiftekantoor: Kortrijk 1-2de afd.
Erkenningsnummer: P. 308.666

Maria van Bourgondiëstraat, 8
B-1050 Brussel - België

Tel. : 02/512.15.49
email : orient.oosten@skynet.be
Website : <http://www.orient-oosten.org>
Fortis 001-5162000-27
IBAN : BE48 0015 1620 0027
BIC : GEBABEBB

In dit nummer

In memoriam

- Pater Emilio Platti naar het licht van de Barmhartige God p. 3

Oosterse christenen in België: de Kopten

- Van de piramiden tot het atomium: de Kopten in België, door broeder **Paulus Saint Paul** en **Abanoub Barsoum** p. 10
- Onze beursalen: twee Koptische studenten te Leuven p. 17
- Gesprek met Nadi, een Kopt afkomstig van het volledig christelijke dorp Deir al-Barsha en die nu in België woont p. 26

Partners

- Nieuw centrum voor jonge gehandicapten in Opper-Egypte met de geldelijke steun van Werk voor het Oosten p. 34
- Wij willen de priesters van het Koptisch katholieke bisdom van Sohag steunen p. 39

Echos van het Christelijke Nabije Oosten p. 42

Foto kapt: *Bovenaan*, de Koptisch orthodoxe patriarch Tawadros II te midden van het jongerenkoor van de kerk te Leuven tijdens zijn bezoek aan België (oktober 2019). Foto Koptisch orthodoxe Kerk van België. *Onderaan*, Mgr. Giuda, de nieuwe Koptisch katholieke bisschop van Abu Qurqas, te midden van de verzorgers en de kostgangers van het St. Jozefcentrum voor gehandicapten, dat wij steunen samen met de Belgische Vrienden van Opper-Egypte. Foto AHEB.

Op de achterflap: *fBovenaan*, maart 2021, Koptisch katholieke gelovigen van Abu Qurqas begroeten Mgr. Nicholas Henry, bijzonder gezant van de H. Stoel. Foto Watanî. *Onderaan*, de Koptisch katholieke priester Stephanos ontvangt een onderscheiding uit handen van de Koptisch orthodoxe patriarch Tawadros II. Foto AHEB

Dit nummer 300 van het Bulletin werd afgesloten op 22 november 2021.

Overeenkomstig artikel 12 e.v. van de Europese verordening gegevensbescherming EU/2016/679, heeft u het recht op toegang tot en rectificatie van uw gegevens bij onze vereniging, alsmede het recht op de overdraagbaarheid van deze gegevens en op het verzet tegen de opslag en doorgifte ervan.

Bijdragen van onze medewerkers verschijnen onder persoonlijke verantwoordelijkheid van de auteur.

I

n memoriam

PATER EMILIO PLATTI NAAR HET LICHT VAN DE BARMHARTIGE GOD

Terwijl we bezig waren dit Bulletin op te stellen dat in hoge mate gewijd is aan de Egyptische christenen, werd pater Emilio Platti o.p., internationaal befaamd islamoloog met Egypte als tweede thuis, lid van de Raad van Beheer van *Werk voor het Oosten*, naar het Vaderhuis teruggeroepen. In de nacht van zondag 24 op maandag 25 oktober heeft Emilio in zijn diepe slaap zijn schone ziel aan zijn Schepper teruggegeven, in het klooster van de dominicanen te Leuven waarvan hij ondanks zijn leeftijd de taak van prior had aanvaard. In juni laatstleden had hij nog met ons vergaderd. Ik zag dat hij vermoeid was en verouderd en hij vertrouwde mij toe: «Ik aarzel om dit jaar nog weer naar Egypte te gaan... Ik voel dat ik de kracht niet meer heb.» Omdat ik weet hoezeer hij gehecht was aan zijn jaarlijks verblijf in Kaïro, aan het Institut dominicain d'études orientales (IDEO) aldaar, bevestigde dit mijn indruk dat het niet zo goed met hem ging. Maar niets deed vermoeden dat dit onze laatste ontmoeting zou zijn.

Een zoon van immigranten die Dominicaan, theoloog en Islamoloog werd
 Hij werd geboren te Ronse op 2 januari 1943. Hij herinnerde graag aan zijn

bescheiden afkomst: zijn vader was een inwijkeling uit Bergamo; van hem erfde hij zijn leuke, sympathieke kantje van «Latin lover»; zijn moeder was een Vlaamse van Zottegem. Hij ging prat op dat verdienstelijke milieu van Italiaanse Belgen, van wie de werklust en de wil om voor hun kinderen een waardig bestaan op te bouwen een prachtig voorbeeld vormen van integratie. Na zijn humaniora aan het Sint-Antonius collega, trad hij in bij de orde van de Predikheren in september 1961, waar hij januari 1967 zijn plechtige geloften aflegde. Op 19 juli 1969 werd hij priester gewijd en hij zette vervolgens zijn studies voort aan de Katholieke Universiteit Leuven, waar hij in 1972 een doctoraat behaalde. Zijn Italiaans-Belgisch-Vlaamse wortels zullen zijn verdere levensloop bepalen. Al van in het jaar van zijn wijding werd hij vrijwilliger in de Foyer van Molenbeek, bestemd voor Marokkaanse jongeren die in ons land toekwamen en er te lijden hadden van allerlei discriminaties. Het werd een ervaring die de migrantenzoon diep tekende. In die tijd zette een Leuvense hoogleraar, die maar al te goed zag dat de integratie van moslims in onze samenleving een grote uitdaging zou worden voor de komende jaren, hem ertoe aan de islam te bestuderen aan het IDEO, waartoe hij toetrad in 1976. Hij kon er profiteren van de rijkdommen van de bibliotheek om er te werken aan een thesis over de filosoof, vertaler en Arabisch christelijke theoloog Yahyâ Ibn 'Adî uit Mesopotamië (Tikrit 893-Bagdad 974). Promotoren waren in Kaïro pater Georges Anawati (1905-1994)¹ en te Leuven professor Albert Van Roey (1915-2000). Hij behaalde in 1980 zijn doctoraat in de Oosterse Filologie en Geschiedenis, waaruit hij meerdere publicaties putte, waaronder zijn editie van *La grande polémique antinestorienne de Yahyâ ibn 'Adî*² en een biografie van deze auteur, met daarbij een bespreking van zijn incarnatieleer, die nog steeds toonaangevend is³.

Vanaf 1980 begint zijn carrière van docent islamologie en over de dialoog tussen christendom en islam aan de Katholieke Universiteit Leuven. Hij gaf ook les aan de Université catholique de Louvain (Louvain-la-Neuve, waar hij een actief medewerker zou worden van het Centre interdisciplinaire d'études de l'islam dans le monde contemporain [Cismoc]), aan de Facultés universitaires

¹ Over deze sleutelfiguur voor de dialoog tussen christenen en moslims, afkomstig van een Grieks-orthodoxe familie van Alexandrië en specialist van de middeleeuwse islamitische theologie, filosofie en mystiek, zie Maurice BORRMANS, *Prophètes du dialogue islamo-chrétien : Louis Massignon, Jean-Mohammed Abd-el-Jalil, Louis Gardet, Georges Anawati*, Parijs, Cerf, 2009, en Jean-Jacques PÉRENNES, *Georges Anawati (1905 - 1994), un chrétien égyptien devant le mystère de l'islam*, Parijs, Cerf, 2008. Pater Platti schreef een *in memoriam* over pater Anawati in het *Bulletin d'études orientales* van het Institut français d'études arabes de Damas, 47 (1995), blz. 9-14.

² In de Leuvense reeks *Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium*, 427/428, Arabe 36/37 (1981) en 436/438, Arabe 38/39 (1982).

³ *Yahyâ b. 'Adî, théologien chrétien et philosophe arabe. Sa théologie de l'Incarnation* (Orientalia Lovaniensia Analecta, 14), Leuven, Departement Oriëntalistiek, 1983.

Notre-Dame-de-la-Paix (Namur), aan het Institut catholique te Parijs, et zelfs aan de Saint-Thomas Universiteit van Manillea (Filippijnen). Vele jaren was hij ook de directeur van het Centrum El Kalima voor de dialoog tussen moslims en christenen (Brussel) en, van 1991 tot 1995 consultant van het aartsbisdom Mechelen-Brussel voor de gemengde huwelijken tussen moslims en christenen.

De reductieve benadering van de islam aan de kaak stellen om de dialoog tussen christenen en moslims te bevorderen

Behalve zijn hoogwetenschappelijk werk — vooral over de christelijk Arabische literatuur, het middeleeuwse islamitische denken, de ontwikkeling van het beeld van de islam in Europa, de dialoog christendom-islam — schreef Emilio Platti heel veel voor een breed publiek. Het steeds negatievere beeld van de islam in het Westen, vooral na de aanslag van 11 september 2001 en de eenzijdige berichtgeving die daaruit voortvloeide, overtuigde hem ervan dat specialisten zoals hij de plicht hadden recht te doen aan de moslims door van hun godsdienst een genuanceerder beeld te schetsen. Zo verschenen in zijn moedertaal — en gaandeweg werd hij een autoriteit over de islam voor de media van het noorden van ons land — twee essays die spoedig in het Frans werden vertaald, waarin hij de grote diversiteit van de islam aantoonde, die men niet louter tot haar islamitische versie mag beperken, zodat een authentieke dialoog mogelijk is en een vreedzaam samenleven tussen het Westen en de islamitische wereld: *Islam... vreemd?*, Averbode, Leuven, 1996 ; *Islam, van nature een vijand?*, Averbode, Leuven, 2003. Hij schreef ook een heel verhelderende introductie *L'Islamisme* (collection « Que penser de... ? », n° 89, Parijs-Namen, Fidélité, 2016), die er de oorsprong van beschrijft, de ontwikkelingen, de beperkingen en gevaren van de meest radicale vormen van de islam. In deze vulgariserende publicaties sprak hij de overtuiging uit dat er in de islam een *aggiornamento* mogelijk en nodig was, die ingaat tegen het theologische en juridische exclusivisme van het islamisme. Zelfs de «gewelddadige» verzen van de Koran leken hem geen onoverkomelijke hinderpaal voor een menselijke en bevrijdende lectuur van het heilige boek van de islam, even zo min als de nog gewelddadiger verzen in de Bijbel niet hebben belet dat er een vrijmoedige en open exegese is gekomen van godsdienstige verdraagzaamheid. De gewelddadige verzen van de Koran «worden immers afgezwakt door andere verzen die de islam altijd naar waarde heeft weten te schatten — zo verklaarde hij aan pater Charles Delhez in een interview voor het tijdschrift *RiveDieu* van 1916. De verdraagzame verzen geven algemene hogere principes weer, de verzen over het zwaard gaan over bijzondere gebeurtenissen. Het islamisme zet deze dingen op zijn kop.»

Zijn grote vertrouwdheid met wetenschappelijke publicaties leidde ertoe dat hij van 2008 tot 2015 verantwoordelijk werd voor de *Mélanges de l'Institut dominicain d'études orientales du Caire (MIDEO)*. Zijn wetenschappelijk en vulgariserend werk — in het Frans, Nederlands, Engels, Italiaans, Spaans, Engels en vanzelfsprekend ook in het Arabisch — onderscheidt zich door zijn grote coherentie en hoge kwaliteit⁴. Eruit blijkt ook een voortdurend respect voor de islam, bijvoorbeeld wanneer hij de eeuwenlange onrechtvaardige aanvallen van christelijke polemieken tegen de islam aan de kaak stelde. De jongste jaren sloot hij zich goedschiks ook aan bij deze wetenschappelijke publicaties die de uitgave van de gecanoniseerde Korantekst dateren rond het midden van de 7^e eeuw — een stelling die wel door velen wordt betwist — overeenkomstig de islamitische traditie die haar plaatst onder kalief Othman ibn Affân (644-656).

De islam wordt opgeroepen om zijn essentiële waarden te herstellen

Hij keerde zich af van elke vijandige of beschuldigende houding tegenover de islam, maar anderzijds riep hij deze er wel toe op zijn ware wortels te hervinden, door het integrisme van de letterlijke interpretatie en van het geweld af te zweren. Pater Platti was één van de velen die bij tij en ontij er steeds weer aan herinnerde dat een islam die zich vastketent aan een letterlijke uitleg van de Koran en aan de radicaliteit van de *shari'a* door zich op een verstarde manier te beroepen op de *hadiths*, een scheefgetrokken beeld ophangt van de boodschap van de profeet Muhammad. In zijn ogen kon de waarachtige islam alleen deze zijn waarvan de Barmhartige — *al-Rahmân*, van een woordstam afgeleid die het beeld oproept van de liefde van een moeder die haar kind draagt in haar schoot (*raham*) — de levendmakende bron is. Hij vertelde mij hoezeer het boek van de Jordaanse prins Ghazi ibn Mohammed, lid van de Hashemitische dynastie (van de familie van de Profeet), *Love in the Holy Qur'an* (8^e uitg., 2019), hem was bevallen, vrucht van de thesis theologie die hij verdedigde aan de al-Azhar Universiteit in 2010⁵. Een dergelijke islam die zich ontfermt over de gehele mensheid lag pater Platti nauw aan het hart en hij toonde er graag de grondslag van aan in de Koran. Hij wist dat vele moslims er spontaan van doordrongen waren, op veilige afstand van zoveel integristische ontsporingen die helaas al te invloedrijk zijn. Zo was er die lieve man die hij tegenkwam in de straten van Kaïro en die na de zoveelste schandige islamistische aanslag die het leven had gekost aan tientallen Kopten, aan Emilio had gezegd: *mâ fish rahme!* «Er is geen erbarmen meer!» Vanuit een

⁴ Zijn bibliografie kan men aflezen uit <https://www.ideo-cairo.org/fr/emilio-platti-o-p/>

⁵ De eerste Engelse uitgave staat online:

<https://archive.org/details/LoveInTheHolyQuranPrinceGhazi/mode/2up>

dergelijke islam van het hart nodigde pater Platti de islamwereld ertoe uit «haar discours te vernieuwen», de allereerste adem van de prille boodschap van de Koran in ere te herstellen, afstand te nemen van een slepende juridische casuïstiek die de mens opsluit in het keurslijf van meedogenloze *fatwa*'s.

Een kritische getuige van de recente onrust in Egypte

Ik leerde de man Emilio Platti eerst kennen tijdens de werkzaamheden van het Koninklijk Belgisch Genootschap voor Oosterse Studies, waarvan hij een trouw lid was. Vervolgens in de Raad van Beheer van Werk voor het Oosten, waartoe hij toetrad op uitnodiging van zijn medebroeder pater Jean-Marie Van Cangh, alsook in de Academie voor Godsdienstwetenschappen, gehuisvest in onze lokalen. Tijdens onze bijeenkomsten was zijn inbreng altijd een teken van evenwichtigheid, van gematigdheid en gezond verstand. Zijn uiterste voorkomendheid en fijne humor maakten van hem een welkome tafelgast tijdens de maaltijden die Jean-Marie steeds weer aanbood na afloop. De verhalen die hij meebracht vanuit Kaïro maakten van hem een goede informatiebron over de dagdagelijkse realiteit in Egypte.

Op 15 maart 2014, tijdens de 52^e Dagen van de Belgische Oriëntalist, gaf hij in de gebouwen van het Grootseminarie van Doornik een fel gesmaakte lezing over «Egypte, drie jaar na de revolutie: analyse en verslag van een ooggetuige dag na dag»⁶. Vanaf januari 2011, van bij de eerste uitingen van de volksopstand die zou leiden tot de val van president Mubarak, vervoegde hij de manifestanten op het Tahrir-plein, sprak met de jongeren die verlangden naar meer vrijheid, zag vol enthousiasme de merkwaardige beweging van nationale eenheid die christenen en moslims verenigde, liberalen zowel als gelovigen, intellectuelen en gewone volksmensen... Met zijn fototoestel legde hij de buitengewone uitingen vast van hoop op een nieuw democratisch en civiel Egypte. Het was hartverwarmend! Getuige de foto hieronder: de Egyptische vlag met erop het mooie symbool van de islamitische wassende maan dat het kruis omsluit, een Koptische monnik, een imam en een moslimbroeder met de karakteristieke baard, die arm in arm betogen tegen het corrupte en onderdrukkende regime van Mubarak.

Helaas werd hij vlug geconfronteerd met de grenzen van die droom... Hij moest meemaken hoe de islamisten zich meester maakten van de revolutie, hoe de Moslimbroeders het laken naar zich toetrokken — het gebeurde wel met legale middelen, maar weldra onttaardde het in een islamitische machts-greep. Miljoenen Egyptenaren kwamen daartegen in opstand (de *tamarrud*), waardoor in de zomer 2013 de militairen tussenkwamen en president Morsi

⁶ In grote trekken de tekst die hij publiceerde op <https://kulak.kuleuven.be/nl/studeren/permanente-vorming/udl/EmilioPlatti>

afzetten om maarschalk al-Sissi aan de macht te brengen. Er volgde een bloedige vervolging van de salafisten, terwijl islamisten aanslagen pleegden op Kopten. De repressieve politiestaat deed weer zijn intrede... Pater Platti kon het allemaal uit eerste hand vernemen in zijn dagdagelijkse contacten op straat met gewone Egyptenaren; soms werd hij ineens enthousiast, soms weer teleurgesteld en pessimistisch. Hij kon erover discussiëren met de vele theologen en islamitische en christelijke intellectuelen die de IDEO frequenteren. Altijd weer bekeek hij het allemaal door de bril van een constructieve vraagstelling over de bijdrage van de islam aan de toekomst van de hedendaagse moslimmaatschappij, die zo verwond is door economisch onrecht en politieke tirannie, zo gestabiliseerd door de verwachtingen die de moderniteit schept.

Emilio Platti had vanuit zijn onderzoek in de allereerste plaats aandacht voor de islam in Egypte, maar toch hield hij ook erg veel van de Koptische gemeenschap, ook al betreunde hij soms haar traditionalisme en het gebrek aan openheid voor de oecumene en voor de interreligieuze relaties. Hij had ook bedenkingen bij de onvoorwaardelijke steun van de christelijke Egyptenaren voor het regime van al-Sissi, die zeker en vast het gevaar van een islamistisch regime had afgewend, maar dan wel door een repressie die misschien nog meedogenlozer was dan onder Mubarak, zodat de kanker in de Egyptische maatschappelijke verhoudingen voortwoekert en er maar geen vrede komt tussen de godsdiensten. Hij vreesde dat de terugkeer naar de dic-

tatuur slechts een illusoire «oplossing» was die wel eens fataal gevaarlijk zou kunnen worden voor de christelijke minderheid, die door de regering alleen maar voor de eigen doelstellingen wordt ingezet.

Hij steunde tenslotte de jonge Kopten die bij ons komen studeren. Hij wilde hun Kerk en haar leden graag helpen om voor Egypte mee te bouwen aan een toekomst die meer doordrongen zou zijn van het echte Evangelische humanisme, van de waarden van de samenleving, van een authentieke dialoog tussen de gemeenschappen. Sinds ik pater Van Canghai ben opgevolgd als afgevaardigde beheerder heeft hij mij in contact gebracht met een aantal Egyptische studenten die een beurs verdienen, zoals Abanoub Barsoum en pater Boulos al-Boulosî, die in de hiernavolgende bladzijden aan het woord komen. Onlangs nog drukte hij zijn tevredenheid uit over hun universitair parcours te Leuven. Hij keek er met vreugde naar uit hun getuigenis in dit nummer te kunnen lezen. In het koninkrijk van de Genadige God waar hij nu is binnengetrepen moge hij nu het Egypte zegenen waarvan hij zo hield en ook onze werking, die zich inschrijft in de idealen die hem zo nauw aan het hart lagen.

Christian Cannuyer

WvhO WERFT EEN SECRETARIS/SECRETARESSE AAN

Onze toegewijde secretaresse, mevrouw Marie-Dominique Roland, gaat einde volgend jaar met pensioen. Daarom zijn wij op zoek naar iemand om haar op te volgen. De kandida(a)t(e) moet perfect tweetalig zijn (Frans-Nederlands) en een basiskennis van het Engels kan zeker dienstig zijn. Het gaat om een halftijdse opdracht en men moet alle administratieve taken kunnen vervullen (adressenbestanden, boekhouding, briefwisseling), met een goede vertrouwdheid met informatica (tekstverwerking, excel-bestanden, enz.). Vanaf september 2022 organiseren we een betaalde leertijd. Kandidaten moeten ook interesse betonen voor de christelijke gemeenschappen van het Nabije Oosten en bereid zijn zich in te zetten voor de promotie van onze solidariteitsactie ten dienste van de Kerk. Elke kandidaatstelling met CV en foto moet per oppervlaktepost worden verzonden naar Chr. Cannuyer, gedelegeerd bestuurder van Werk voor het Oosten, Maria van Bourgondiëstraat 8, 1050 Brussel, voor 31 maart 2022.

Oosterse christenen in België : de Kopten

VAN DE PIRAMIDEN TOT HET ATOMIUM: DE KOPTEN IN BELGIË

In vorige nummers van ons Bulletin hebben wij u dossiers geboden over Oosters-christelijke gemeenschappen in ons land: de Syriërs en Assyro-Chaldeeën, de Melkieten en Maronieten. Sommige dergelijke gemeenschappen in de diaspora zijn talrijker dan zij die in het Oosten gebleven zijn. De Kerken moeten er steeds meer mee rekening te houden wanneer zij denken aan de toekomst en banden aanhalen met hun gelovigen overal ter wereld. Organisaties zoals de onze kunnen daar misschien toe bijdragen: onze vernieuwde webstek zal overigens een rubriek omvatten over de Oosters-christelijke diaspora in ons koninkrijk. De emigratie van de Kopten is van recentere datum en minder talrijk dan die van de andere christenen van het Nabije Oosten, maar het is wel groeiende. Het is waar dat de uitwijking van de Kopten uit Egypte niet vergeleken kan worden met die van bijvoorbeeld de Maronieten. Zie nochtans het kadertje. Zo nodigen wij u uit de Kopten in België met ons te ontdekken, dankzij de enquête van twee van onze Egyptische beursalen.

Het begin van de Koptische diaspora in België

Er waren al Kopten in België voor 1988: ongeveer 5 tot 6 families met een tiental jongeren. In 1988 begon de Koptisch-orthodoxe Kerk ermee enkele priesters en Egyptische bisschoppen uit te sturen om deze families pastoraal te begeleiden. Het betrof sporadische bezoeken; er was geen permanentie en geen georganiseerde dienst. In september 1988 stuurde Z.H. paus Shenoe III in een eerste fase pater Luka El-Baramoesi⁷ om de kerk een basis te geven in België. Op de 11^e van die maand werd een eerste mis gecelebreerd in het klooster van Chevetogne, die de pater te gast had. Oktober van datzelfde jaar begonnen de Kopten missen in te richten te Brussel, in de kapel van de Broederschap van de Twaalf Apostelen⁸, Eggericxstraat, niet ver van het

⁷ Nvdr.: Koptische monniken dragen als naam hun voornaam gevolgd door de naam van het klooster waar zij vandaan komen. In dit geval was pater Luka monnik van Deir el-Baramoes, één van de vier kloosters van de Wadi-Natroen, in de Skete-woestijn ten westen van de delta van de Nijl.

⁸ Dit is een Oosters-katholieke gebedsgroep, geestelijk verbonden met de Grieks melkitisch katholieke Kerk. Zie: <http://fraternite12apotres.be/default.html>

Montgomery-plein. Dat was het begin van geregelde frequente liturgische diensten. In Antwerpen ging het allemaal wat trager: daar moest men zeven jaar wachten om de eerste Koptische vieringen te hebben. In 1995 begon de Koptische Kerk er met sporadische vieringen, ongeveer één keer per maand. Vanaf 1998 waren er wekelijkse vieringen. Er waren toen een 20-tal families.

Toename van de gemeenschap vanaf 2005

In 2005 verhuisde het pastorale centrum van Brussel naar Leuven, maar er bleven diensten in Antwerpen en Brussel. De eerste mis te Leuven werd op 3 januari 2005 gevierd. In de jaren 1998-2005 was het aantal Koptische families in België meer dan verdubbeld: er waren nu ongeveer 50 families in het land. Tussen 2005-2009 nam het aantal nogmaals aanzienlijk toe: er waren nu ongeveer 120 families. In 2009 werd pater Luka El-Baramoesi overgeplaatst naar Genève, Zwitserland, en Z.H. paus Sjenoet III stuurde nu pater Aghapius al-Anba Boela⁹ om het pastoraat in België te verzekeren. Het aantal leden van de Kerk bleef groeien en zo werd er een eerste priester gewijd die van bij het begin in België was en die dus niet was uitgestuurd vanuit Egypte. Tegenwoordig zijn er ongeveer 350 Koptisch orthodoxe families in België. De Koptische gemeenschap is in België nog wel niet talrijk genoeg om een eigen bisschop te krijgen en hangt daarom af van het Koptische diocees van Amsterdam in de Nederlanden; toch loopt zij steeds meer in de kijker en daarom heeft het patriarchaat van Alexandrië er ook aandacht voor. Daarvan getuigt het gedenkwaardige bezoek in oktober 2019 van Z.H. paus Tawadros II aan België, die de altaren en iconen heeft gewijd van de kerken van Leuven en Antwerpen.

De tegenwoordige toestand

Er leven dus een 350-tal Koptisch orthodoxe families in België. Voeg daarbij een 70-tal jonge alleenstaanden. Er zijn in totaal ongeveer 500 jongeren, studenten op alle onderwijsniveaus. Zij zijn de meerderheid van de 550 tot 600 Koptische migranten van de tweede generatie, die het Belgisch staatsburgerschap hebben verworven.

De parochies:

Er zijn 5 Koptisch orthodoxe parochies in België, die onderdak hebben gekregen in kerken die hun door de Belgische katholieke Kerk zijn ter beschikking gesteld.

1. De belangrijkste is de kerk van de H. Maria en de HH. Apostelen, Diestsevest 117, 3000 Leuven. Het is eigenlijk de conventuele kerk van de paters Montfortanen. De H. Mis wordt er twee maal in de week gevierd, op

⁹ Dat wil zeggen dat hij afkomstig was van het klooster van de H. Paulus, nabij de Rode Zee.

Leuven, oktober 2019, de Kopten van België ontvangen paus Tawadros II die hij kerken te Leuven en Antwerpen kwam wijden.

Paus Tawadros II samen met priesters, diakens en koorknappen, alsook met de aanwezige Koptische bisschoppen. © Koptisch orthodoxe Kerk van België.

Anba Arseny, Koptisch orthodox bisschop van Amsterdam en van geheel de Nederlanden

Tijdens het avondgebed van 15 juni 2013 (9 b'auna van het jaar 1729 van de era van de martelaren, volgens de Koptische kalender) en nadat de Heilige Synode van de Koptisch orthodoxe Kerk had besloten tot de oprichting van een bisdom voor de geestelijke zorg over de Kopten van Nederland en België, heeft paus Tawadros de higumenos Arsenius al-Baramousy gewijd tot de eerste bisschop van Amsterdam en van geheel de Nederlanden. Het was toen al 28 jaar geleden dat hij de eerste Koptisch orthodoxe priester was die door paus Sjenoet III was uitgestuurd om zich definitief in Amsterdam te vestigen om

zorg te dragen voor de Kopten van Nederland. Hij werd geboren in 1952 en studeerde af aan de Faculteit Geneeskunde van Kaïro in 1975. September 1978 werd hij monnik in het klooster van Baramoes in de Wadi Natroen. Hij werd priester gewijd op 30 mei 1079. Van 1980 tot 1982 deed hij dienst in de bisdommen van Zagazig en Minya el Amh als verantwoordelijke voor jongerenpastoraat. Vervolgens werd hij interim abt (higumenos) van het klooster van Baramoes van februari 1982 tot 1984, totdat de Paus hem op 30 mei 1985 uitkoos om de Koptische gemeenschap van de Nederlanden te dienen. De Koptisch orthodoxe gemeenschap van Nederland (meer dan 6000 gelovigen) telt een tiental parochies te Amsterdam, Assen, Eindhoven, Enschede, Den Haag, Kapelle, Leeuwarden, Utrecht en Velsen-Noord. Te Lievelede in oostelijk Gelderland is er ook nog een klein klooster dat in 1951 door de Maristen werd gebouwd. Sinds 2016 leven er drie monniken van Baramoes.

zondag en woensdag (in de kleine kapel van de H. Paulus van Thebe, onder de hoofdkerk) in het Koptisch en het Arabisch. Er werd een «zondagsschool» ingericht, wat een typische instelling is van de Koptisch orthodoxe Kerk die vanaf het begin sterk tot haar vernieuwing heeft bijgedragen. Telkens na de zondagsmis richt zij zich tot kinderen van alle leeftijden; de lessen gebeuren in het Arabisch, het Nederlands en het Frans. Na de mis worden de gelovigen ontvangen in een zaal, waar een kleine Oosterse markt Egyptische etenswaren aanbiedt, zoals de welbekende *molokhia* (kaasjeskruid waarmee een heerlijke soep wordt bereid) en allerlei zoetigheden...

2. De H. Marcus-kerk, Cameliastraat 5, 2600 Berchem. Elke dinsdag is er een H. Mis.
3. Kerk van de H. Maria en de H. Johannes Evangelist, Kolonel F. Slaterplein 1, 2610 Wilrijk. Elke zondagvoormiddag is er een Misviering.
4. Kerk van de H. Philopater Mercurius (Abu Sefeyn), Sint-Michielsplein 1, 8500 Kortrijk. Twee maal per maand is er een Misviering, de eerste en de derde zaterdag.
5. Kerk van Sint Joris, Noordlaan 80, 3600 Genk. Twee maal per maand is er een Misviering, de tweede en vierde dag van de maand.

Contact :

P. Mousa Soror
Tel. : 0484086914
fr.moussa.soror@gmail.com

P. Aghapius al-Anba Boula
Tel. : 0492722658
copticchurchbe@gmail.com

Site web : <https://copticorthodox.be/>

(Op deze site vindt men de liturgische teksten van de Koptische liturgie en een gecommuniceerde film daarover, enz.).

Hoe zijn de betrekkingen met de Belgische katholieke Kerk en met de andere Oosterse christenen in het land?

De Koptisch orthodoxe gemeenschap van België onderhoudt nauwe contacten met de Belgische katholieke Kerk. Eerst en vooral moeten wij de gastvrijheid dankbaar vermelden van de Belgische bisschoppen, die onze Koptische parochies hebben verwelkomd in de katholieke kerken. Ook zijn er heel wat spirituele momenten waar de Koptisch orthodoxe ingaat op de uitnodiging van de katholieken. Zo is er de jaarlijkse gedachtenis van alle martelaren in de wereld, deelname ook aan bepaalde grote feesten, de gebedsday voor de vrede... Te Antwerpen heeft Mgr. Bonny bijzonder veel aandacht voor de noden van de Oosterse kerken in de diaspora¹⁰ en ook de stad draagt

---

¹⁰ Mgr. Johan Bonny (geboren in 1955) is bisschop van Antwerpen sinds oktober 2008. Hij staat bekend voor zijn gedurfd standpunt over de houding van de Kerk tegenover nieuwe zeden. Van 1997 tot zijn bisschopswijding was hij lid van de Pauselijke Raad voor de bevordering van de éénheid van de christenen, waar hij verantwoordelijk was voor de oecumenische verhoudingen van de katholieke Kerk met de orthodoxe Kerken, inzonderheid van het Midden Oosten. Hij nam deel aan theologische discussies met de orthodoxe Kerk en met de oude Oosterse Kerken (meer bepaald de Koptische, Syrische, Armeense en Malankar) en met de Assyrische Kerk. Sinds hij bisschop is van Antwerpen en wegens het groot aantal kerkgebouwen die nauwelijks bezocht worden, heeft hij hun reffectatie bevorderd voor de Oosters christelijke gemeenschappen, zelfs wanneer ze niet katholiek zijn, liever dan ze te ontwijden, zodat zij plaatsen van gebed kunnen blijven. Dat legde hij uit tijdens een audiëntie die hij enkele jaren geleden toestond aan Bruno Nève de Mévergnies en aan Christian Cannuyer, respectievelijk voorzitter en gedelegeerd bestuurder van Werk voor het Oosten.

ABONNEMENT OP WERK VOOR HET OOSTEN

Het driemaandelijks bulletin Werk voor het Oosten wordt toegestuurd aan de personen die een **jaarlijks abonnement van 15 €** gestort hebben op onze rekening **BE48 0015 1620 0027 (BIC: GEBABEBB)** (17 € voor Frankrijk, 20 € voor de andere landen). Dus, geen bankcheque, a.u.b.

HOE KAN U ONS HELPEN ?

Door storting of overschrijving op P.C.R. **BE48 0015 1620 0027** van WERK VOOR HET OOSTEN v.z.w., Maria van Bourgondiëstraat, 8 — 1050 Brussel. Indien het een gift betreft met welbepaald doel, gelieve duidelijk de bestemming aan te duiden. U kunt eveneens per testament een legaat nalaten aan de v.z.w. WERK VOOR HET OOSTEN. Gelieve in dit geval contact op te nemen met ons secretariaat, tel. 02/512.15.49 (tussen 10 u. en 13 u.).

VRIJSTELLING VAN BELASTING

Indien u een bewijs voor vrijstelling van belasting wenst voor uw giften vanaf 40 €, buiten het jaarlijks abonnement van 15 € gelieve dan uitsluitend en rechtstreeks te storten op rekening **BE48 0015 1620 0027** van WERK VOOR HET OOSTEN, Maria van Bourgondiëstraat, 8 - 1050 Brussel, met vermelding "**GIFT - BEWIJS VAN VRIJSTELLING a.u.b.**". *Een bewijs van vrijstelling van belasting wordt dus slechts toegestuurd mits een minimum jaarlijkse storting van 55 €.* **De giften gestort in de loop van eenzelfde jaar worden samengeteld. De wet staat ons niet toe om hierin het bedrag van het abonnement op te nemen.**

MAAK HET KRISTELIJK OOSTEN BEKEND

Het doel van ons bulletin is de kristenen van het Nabije Oosten te leren kennen en hun problemen kenbaar te maken door een aanhoudende en gevarieerde informatie.

Maak Werk voor het Oosten bekend aan uw kennissen die zeer dikwijls totaal onwetend zijn voor alles wat de kristenen van het Oosten betreft. Beter nog : schenk hun een profabonnement.

MISINTENTIES. Een priester van het Grieks-katholieke Patriarchaat van Jeruzalem zal voor uw intenties één of meerdere missen opdragen. Één mis : 20 € – een noven : 170 € – een Gregoriaanse dertigste : 560 €. U kan het bedrag storten op onze rekening BE 48 0015 1620 0027 met als mededeling : Misintentie + bijzondere intentie. De datum van de viering en de naam van de priester zullen u worden medegedeeld (uw e-mailadres opgeven).

Werk voor het Oosten v.z.w., is een katholieke organisatie die zich tot doel stelt hulp te bieden, van welke aard dan ook, aan de christelijke gemeenschappen in het Nabije en het Midden-Oosten die sinds vele eeuwen in het centrum van de islamitische wereld leven en steeds bijgedragen hebben tot de sociale, culturele en religieuze bloei van de Arabische en Oosterse beschaving. Werk voor het Oosten wordt erkend door de Bisschoppenconferentie van België en is lid van de ROACO (vergadering van de katholieke organisaties voor Hulp aan oosterse christenen), die afhankelijk is van de Heilige Stoel.

het hare bij, waardoor de Kopten bij diverse interreligieuze initiatieven worden betrokken. Zij waren er ook bij toen vorig jaar het hernemen van de eredienst gevierd werd aan het einde van de eerste covid-golf.

En hoe zouden wij de recente gebeurtenis kunnen vergeten, die ons allen zozeer verblijd heeft: op zondag 3 oktober 2021 verwierf de Koptisch orthodoxe parochie van Antwerpen de volle eigendomsrechten van de Kerk van de H. Maria en de H. Johannes de Evangelist te Wilrijk, tijdens een indrukwekkende oecumenische viering in tegenwoordigheid van Anba Arseny, Koptisch bisschop van Amsterdam en van geheel Nederland en België, en van Mgr. Bonny. De verkoop en overdracht van de eigendom van deze kerk past in de jarenlange goede samenwerking tussen het bisdom Antwerpen en de lokale Koptische gemeenschap. Er gingen vele verkennende gesprekken vooraf, waarbij het bisdom betrokken was, maar ook de pastorale eenheid St. Damianus en de Antwerpse schepen Tom Meeuws (Vooruit), verantwoordelijk voor de eredienst. De kerk was te groot geworden voor de katholieke gemeenschap van de omgeving, die sinds 2016 samenkomt in de kapel van het gemeenschapshuis de Berkenrijs. Dat is nu de nieuwe katholieke parochiekerk. Tijdens zijn korte toespraak, sprak de bisschop volgende bemoedigende woorden: «Tot de Koptische gemeenschap zou ik willen zeggen: U kan op ons blijven rekenen voor al wat u als kerkgemeenschap nodig zou hebben, voor uw families en uw kinderen. Samen met u zullen we steeds verder mooie bladzijden toevoegen aan de geschiedenis van het christendom.

Broeder Boulos al-Anba Boula (Paulus Saint Paul)

Abanoub Barsoum

Mgr. Bonny, bisschop van Antwerpen, Anba Arseny, Koptisch bisschop van de Nederlanden aan zijn linkerzijde, Pater Moussa Soror aan zijn rechterhand, te midden van de clerus en verantwoordelijken van de parochie van Antwerpen, bij gelegenheid van de overdracht van de kerk van de H. Maria en de H. Johannes, op 3 oktober II. © Koptisch orthodoxe Kerk van België.

Mgr. Bonny en pater Moussa Soror.

ONZE BEURSALEN : TWEE KOPTISCHE STUDENTEN TE LEUVEN

Onze lezers weten al wet dat Werk voor het Oosten jaarlijks beurzen toekent aan christelijke studenten die vanuit het Oosten in België komen studeren, op voorwaarde dat zij beloven na afloop van hun studie naar hun land terug te keren — behalve indien de toestand te gevaarlijk is voor hen — om zo Kerk en maatschappij beter te dienen, vanuit hun ervaringen in België. Daarom vinden wij het belangrijk dat u deze studenten die wij ontvangen wat beter leert kennen, des te meer omdat wij zinnens zijn dit werk uit te breiden: het zal ons op termijn toelaten om onze banden met het Nabije Oosten te versterken en een netwerk uit te bouwen. Zo beginnen wij nu een nieuwe rubriek, waarin wij zo nu en dan deze jongeren zullen voorstellen; soms hebben zij een verbazingwekkend parcours achter de rug... In dit Bulletin, dat hoofdzakelijk aan de Kopten is gewijd, dienen wij twee Egyptische studenten aan het woord te laten, die ingeschreven zijn aan de KU Leuven. Eigen aan onze organisatie is, dat wij in een geest van œcumene niet alleen katholieke jongeren steunen en zo zijn onze twee Koptische beursalen allebei niet-Chalcedoniaanse orthodoxen, zoals de overgrote meerderheid van de christenen in het land van de Nijl. Hun profiel is ook erg verschillend: de één is monnik en priester, met al een rijke pastorale ervaring, de andere is een jonge leek die zijn Kerk graag wil helpen de uitdaging aan te gaan met de moderne wereld.

Broeder Boulos al-Anba Boula¹¹: een woestijnmonnik aan de oevers van de Dijle

Het klooster van de H. Paul de Kluizenaar is gebouwd op de plaats waar de anachoreet de H. Paulus van Thebe meer dan tachtig jaar heeft geleefd¹². Zo ontbrandde de vlam van het monastieke leven kort voor zijn dood in de hitte van de oostelijke woestijn van Egypte in de 4^e eeuw, dankzij de H. Antonius de Grote en diens leerlingen. Het klooster van de H. Paulus en dat van de H. Antonius de Grote vormen samen de oudste monastieke gemeenschap van Egypte; gedurende lange tijd, tot in de 18^e eeuw werden beide kloosters samen bestuurd.

¹¹ Hetzij Paulus Saint Paul, zoals hij bekend staat aan de KU Leuven.

¹² Paul van Thebe, meestal Paul de Kluizenaar of Paulus de Anachoreet genoemd (ca. 227 – ca. 341) is een Egyptische heilige die doorgaat voor de eerste christelijke kluizenaar. Hij leefde geheel alleen in de oostelijke woestijn van Egypte, te midden van het gebergte dat uitkijkt op de Rode Zee. Hij wordt vereerd zowel door de katholieke Kerk, als door de orthodoxe en Koptische Kerken.

Boven, de monniken van het klooster van de H. Paul vandaag. Hieronder, enkele van de gebouwen van het klooster op de berg. Foto's Broeder Paulus Saint Paul en N. Khazarian.

Broeder Boulos al-Anba Boula — alias Paulus Saint Paul — is een Koptisch-orthodoxe monnik en priester van de kloostergemeenschap van Sint Paulus de Kluizenaar¹³. Hij is in 1999 afgestudeerd aan de Ayn Shams (Caïro) University of Business en heeft in 2003 een graad in Human Resources Management behaald aan de American University in Caïro. Hij trad toe tot het kloosterleven in zijn late twintiger jaren in 2007. Bovendien werd hij in 2010 monnik in de gemeenschap van Sint-Paulus de Kluizenaar. Hij was verantwoordelijk voor het regelen van de bezoeken van buitenlandse groepen aan het klooster en het geven van uitleg over de monumenten en de bezienswaardigheden van het klooster. Hij was ook hoofdverantwoordelijke voor de keuken van het klooster en het bereiden van de dagelijkse maaltijden voor 120 monniken. Bovendien nam hij de dagelijkse taken van conciërge voor het klooster op zich. In 2016 werd hij priester gewijd in de Koptisch-Orthodoxe Kerk. Hij werd bibliothecaris van de kloosterbibliotheek, maar ook verantwoordelijk voor het proces van afvalrecycling in het klooster en hij had het beheer van de productie-eenheid van chemische detergenten.

De interesse van Paulus om theologie te studeren begon kort na het afleggen van zijn plechtige geloften. Hij behaalde een master in Orthodoxe Theologie aan de faculteit van de Heilige Gedaanteverandering, een College van de Agora Universiteit (in 2012 gesticht door de Koptische miljardair Naguib Sawirus in Springfield, in Virginia, Verenigde Staten)¹⁴. Later diende hij de Koptisch-Orthodoxe gemeenschap in Spanje gedurende het jaar 2018-2019 en momenteel volgt hij het tweejarige onderzoeksmasterprogramma aan de KU Leuven.

W.v.h.O. : Waarom bent u theologie gaan studeren in België, en meer bepaald aan de KU Leuven?

Broeder Paulus : Het is een uitdagende verantwoordelijkheid die op mijn schouders rust, de eerste Koptisch Orthodoxe geestelijke te zijn die gaat studeren aan de Faculteit Theologie in Leuven. Ik gehoor tot een nieuwe generatie Koptisch orthodoxe monniken, die geïnteresseerd zijn in zowel een wetenschappelijke kritische benadering als in mystieke aspecten van de theologie. Waarom heb ik mij nu juist ingeschreven aan de KU Leuven? Studeren aan de KU Leuven is een unieke kans om u open te stellen voor verschillende benaderingswijzen van de Bijbeltekst in plaats van alleen maar aandacht te hebben voor de traditionele visie. Ook is het hier mogelijk zich op de hoogte

¹³ Informatie over het klooster van de H. Paulus en dat van de H. Antonius is te vinden bij: William Lyster, *The Cave Church of Paul the Hermit at the Monastery of St. Paul, Egypt*, New Haven, Yale University Press, 2008 ; Elizabeth S. Bolman & Patrick M. Godeau, *Monastic Visions: Wall Paintings in the Monastery of St. Antony at the Red Sea*, New Haven, Yale University Press, 2002.

¹⁴ <https://htc.agora.ac/master-of-theology>

te stellen van de verschillende uitdagingen waarmee het christendom in een westerse context wordt geconfronteerd en de impact daarvan op het oosterse christendom. Afstuderen zijn aan de KU Leuven, met een prestigieuze wereldrangschikking en met de hoge academische reputatie van haar theologische Faculteit, is eveneens een verrijkende en uitdagende ervaring.

Ik ontdekte de Universiteit van Leuven tijdens een cursus Nieuw Testament die ik in een vorige studie had gevolgd. Ik leerde over de academische bijdrage van de Leuvense School van Theologie op het gebied van de Bijbelse studies. Omdat daar mijn voornaamste belangstelling gelegen is, koesterde ik de wens om aan de KU Leuven te komen studeren. Ik beschouw het als een voorrecht de lessen te kunnen volgen van een aantal professoren die internationaal vermaarde biblisten zijn zoals Gellbert Van Belle, Reimund Bieringer, Joseph Verheyden, Pierre Van Hecke, Christina M. Kreinecker, en anderen. Ik denk dat het een uitstekende gelegenheid is om mijn kennis te verrijken, om mijn vorming te vervolledigen en een prestigieus diploma te behalen.

Kunt u ons in het kort het onderwerp van uw onderzoek in de theologie uiteenzetten en ons iets vertellen over uw promotor?

B.P. : Momenteel werk ik onder de supervisie van Professor Reimund Bieringer, een Duitse priester en geleerde. Sinds 1990 is hij voltijds hoogleraar aan de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de Katholieke Universiteit Leuven. Hij doceert exegese van het Nieuwe Testament, Bijbelse hermeneutiek en Bijbelgrieks. De belangrijkste gebieden van zijn onderzoek zijn de brieven van Paulus (vooral Romeinen en 2 Korintiërs) alsook het Johannes-Evangelie. Mijn thésisonderwerp gaat over de woorden over het Brood des Levens in Johannes 6. Het stuk Joh 6:51c-58 is al vaker onderwerp van onderzoek geweest. Ik wil de tekst van Johannes 6 onderzoeken met behulp van de synchrone lektuurmethode en van andere hulpmiddelen, waaronder linguïstische analyse, de literaire kenmerken van de auteur en de schrijfstijl, om de eucharistische betekenis in het licht te stellen. Uit een dergelijke exegetische benadering zullen automatisch een aantal vragen voortvloeien: Wat zijn de theologische implicaties van de plaats van deze tekst in zijn specifieke literaire context? Wat is het verband tussen de rede over het Brood des Levens en het verhaal over Jezus die de menigte voedt (Joh 6,1-14)? Waarom heeft de auteur van het evangelie van Johannes de vergelijking uitgewerkt over Jezus die zichzelf met Mozes in verband brengt, vanuit de typologische betekenis van de Manna (Joh 6,30-50)? Helpt dit literair verband de theologische betekenis van de tekst beter te verstaan? De incarnatie biedt wellicht de sleutel tot het begrijpen van de uiteenzetting over het Brood des Levens. Zo komt het dat de auteur van het Evangelie de formule IK BEN twee maal gebruikt, één keer om te zeggen ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς (in Joh. 6: 48), nl. «Ik ben het Brood des Levens», en één keer om te zeggen «Ik ben het

levende Brood (Joh 6:51c) ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν. Maar bevat 6:51c-58 voldoende aanwijzing om uit te maken of de zelf-identificatie van Jezus als Brood des Levens letterlijk dan wel metaforisch moet worden begrepen?

W.v.h.O. : Hoe is, komend uit Egypte, het universitaire leven hier in België? Wat denkt u over het christelijke leven in België?

B.P.: Egypte heeft een unieke cultuur, zowel door zijn geschiedenis als zijn eeuwenoude traditie. Hoewel de moedertaal Arabisch is, kan het niet als een zuiver Arabisch land worden beschouwd, aangezien een vijfde van de inwoners christen is¹⁵. Tegelijkertijd onderscheidt het zich door zijn unieke aard van de rest van de Afrikaanse landen. Als internationale student uit Egypte komen is een voorrecht voor culturele uitwisseling en om de Belgische cultuur en haar tradities van dichtbij te leren kennen. Evenzo wordt het Leuvense universitaire leven gekenmerkt door dynamisme en openheid, het is hier aangekomen leven ook al is men op studiegebied zeer veeleisend.

Ik zie de Belgische samenleving als conservatief, met veel christelijke waarden die in het dagelijkse leven worden toegepast. Toch was één van de vakken die ik aan de KU Leuven volgde de studie van de concrete godsdienstbeleving. Terwijl hij een onderscheid maakte tussen spiritualiteit en religiositeit, deelde de professor de Belgische samenleving in drie groepen in: ten eerste, de praktiserende christenen met aandacht voor het liturgische aspect van de Kerk; de tweede groep, volgens hem de meerderheid van de Belgen, zijn spiritueel maar niet godsdienstig. Tenslotte is er een kleine groep, die noch spiritueel noch godsdienstig zijn; zij zijn onverschillig of zelfs vijandig.

W.v.h.O. : Wat denkt U over Werk voor het Oosten en onze actie ?

De Koptische Kerk wordt soms verweten dat zij niet voldoende openstaat voor de oecumene of voor de wereld en het moderne denken. Wat vindt u daarvan? Hoe ziet u de ontwikkelingen in de toekomst? Denkt u dat u hieraan een bijdrage kan leveren?

B.P. : Ik denk dat Werk voor het Oosten goede informatie biedt over het christendom in het Midden-Oosten. Uw vereniging draagt bij tot toenadering tussen christelijke gemeenschappen. Bovendien is het helpen van christelijke studenten uit het Oosten om hun vorming in België te verbeteren iets wat zeker een impact zal hebben op de toekomst van onze Kerken.

Essentieel voor de oecumene is volgens mij dat alles zorgvuldig wordt voorbereid en ervoor zorgen dat alle stemmen worden gehoord. De Koptisch-Orthodoxe Kerk is een oude traditionele apostolische kerk; daarom ligt het gezag over de oecumenische dialoog bij de Patriarch van Alexandrië en de

¹⁵ We laten Broeder Paulus de verantwoordelijkheid voor deze uitspraak; de meeste christenen van het Oosten zijn geneigd de aantallen van hun gelovigen te overschatten. Meestal schat men het aantal Kopten in Egypte op 10% van de bevolking of een beetje minder.

Heilige Synode. Het beeld is echter niet zo somber als het misschien lijkt. Internationaal is Z.H. Paus Tawadros II de œcumenische dialoog met andere christelijke denominaties langzaam aan het bevorderen, vooral met de katholieke kerk. Zo gaf Zijne Heiligheid paus Tawadros II in september 2014 de opdracht aan een vertegenwoordiger van de Koptisch-orthodoxe kerk, een toespraak te houden op de internationale conferentie die jaarlijks wordt georganiseerd door de San Egidio Stichting voor Vrede. De titel van het symposium was «De Vrede is de toekomst», en de ontmoetingsplaats was de Belgische stad Antwerpen. Zijne Excellentie bisschop Epiphanius hield een toespraak in het Engels onder de titel «*A Believer is a Man of Friendship*». Daarin zei Zijne Excellentie dat vriendschap voor de christen niet louter loyaliteit betekent, maar dat het een oprechte uiting van liefde is, en als we leven volgens de leer van de Bijbel, dan kunnen we onze vijanden met liefde tot onze vrienden maken. Evenzo woonde bisschop Epiphanius in september 2015 in opdracht van paus Tawadros II de drieëntwintigste aflevering bij van de Internationale Conferentie over Orthodoxe Spiritualiteit, die jaarlijks door het klooster van Bose wordt georganiseerd in samenwerking met de Orthodoxe Kerken onder de titel «Barmhartigheid en Vergeving».

Vanuit mijn studie-ervaring aan de KU Leuven is het bovendien belangrijk om een educatief uitwisselingsprogramma te hebben tussen de katholieke en de orthodoxe kerk over onze verschillende theologische benaderingswijzen. Ik geloof dat de kans op vooruitgang in de dialoog zal toenemen naarmate clerici van de verschillende Kerken dezelfde hulpmiddelen zullen leren gebruiken en dezelfde methodologieën bij hun theologische benadering. Dat zal zich weerspiegelen in de œcumenische dialoog.

Abanoub Barsoum : een jonge leken­theoloog

W.v.h.O. : Abanoub, stel u even voor aan onze lezers ?

Abanoub Barsoum : Mijn naam is Abanoub Barsoum. Ik ben geboren in Beheira (Egypte) op 5 november 1992 en ik ben een Koptisch orthodoxe christen. Na het behalen van een bachelordiploma als ingenieur Elektriciteit en Communicatie aan de Loughborough University (Leicestershire, Groot-Brittannië) en aan de British University in Egypte, studeer ik sinds 2018 theologie aan de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven. Vorig academiejaar heb ik mijn bachelor in theologie en religiewetenschappen behaald aan de KU Leuven en momenteel doe ik mijn Research Master. Ik ben een leek, en ik geloof dat het mijn roeping is om academicus te worden op het gebied van theologie, zodat (1) ik een Koptisch-Orthodoxe stem kan laten horen in internationaal academische kringen, waar het volgens mij in de academische wereld enorm aan ontbreekt, en (2) ik kan bijdragen tot de oprichting van een Koptisch-Orthodoxe theologische academie binnen

mijn Kerk. Daarnaast ben ik ook psaltes (cantor of zanger) en geef ik elke zondag na de liturgie les over Koptische hymnen in de Leuvense Sint-Maria en Apostelkerk. Ik geef deze lessen nu al drie jaar en ik vind het zeer nuttig omdat de nieuwe generaties hier in België op een bepaald niveau aansluiten moeten leren te vinden bij de Koptische muziek en haar erfgoed.

W.v.h.O. : Wat deed er u toe besluiten in Leuven te komen studeren ?

A.B. : In 2018 heb ik beslist om mijn theologische studies aan de KU Leuven aan te vatten. De stad Leuven heeft een kosmopolitisch karakter, dat elk leer- en denkproces positief beïnvloedt. Voor mij is de ontmoeting met mensen die uit de hele wereld komen en ook verschillende theologische tradities hebben, van het grootste belang voor de ontwikkeling van mijn theologisch denken. De pluraliteit en diversiteit van de academische gemeenschap aan de KU Leuven, die tot uiting komt in de interdisciplinariteit van de aangeboden cursussen, verrijken de manier waarop men theologie kan bedrijven en tonen de complexiteit van onze moderne cultuur. Het besef van deze complexiteit is onvermijdelijk voor elke theoloog die een reële bijdrage wil leveren aan de samenleving. Bovendien is de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven gericht op onderzoek en hecht ze veel belang aan de vrijheid van onderzoek. Dit schept een gezonde omgeving voor elke onderzoeker die zich grondig wil verdiepen in een bepaald onderwerp. De KU Leuven biedt kansen en bijzondere middelen aan een jonge onderzoeker zoals ik, die kom uit het Nabije Oosten. De Maurits Sabbebibliotheek is een ware schatkamer; het is een van de rijkste theologische bibliotheken, niet alleen in Europa maar in de hele wereld.

W.v.h.O. : Kunt u ons in enkele woorden uitleggen waarover uw theologische studie gaat?

A.B. : Ik werk momenteel op het gebied van de Kerkvaders, in het bijzonder de Griekse Patrologie. Doorheen de lange geschiedenis van de Koptisch Orthodoxe kerk is de Theologie van de Kerkvaders altijd de kern geweest van de theologie van die Kerk. Zij informeert, vormt en leidt de intellectuele traditie van de Kerk. Daarnaast is de levendigheid en diversiteit van het patristische theologische denken zeer verrijkend en kan het ons moderne denken iets nieuws bijbrengen. Als men ze laat dialogeren met het hedendaags filosofisch

denken, zodat de historische kloof kan worden overbrugd zodat het denken van de Kerkvaders kan aansluiten bij dat van de moderne lezer, dan is maatschappelijke impact gegarandeerd. In mijn onderzoek richt ik mij op één van de belangrijkste figuren in de geschiedenis van de universele kerk, namelijk Cyrillus van Alexandrië. Ik probeer zijn Christologie te onderzoeken in de context van de Nestoriaanse controverse. Ik werk bij Prof. Dr. Johan Leemans die wereldwijd één van de meest prominente specialisten is van de Patristiek dankzij zijn onderzoek dat zich voornamelijk richt op de geschiedenis van het Christendom in de vierde en vijfde eeuw.

W.v.h.O. : Wat zijn, volgens u, de grootste uitdagingen die uw Kerk in deze tijd het hoofd moet bieden en hoe kunt u daar een bijdrage leveren?

A.B. : Wat de uitdagingen betreft, denk ik dat één van de grootste uitdagingen waar de Koptisch-orthodoxe kerk voor staat, de vorming wordt van een theologische academie. Het is een zeer langdurig proces en vereist veel middelen, niet alleen financiële maar ook menselijke. De rol van Werk voor het Oosten is in dit verband van het grootste belang. De beurzen die worden aangeboden aan koptisch-orthodoxe studenten die theologie willen studeren, helpen de Kerk ten eerste bij het creëren van een groep goed opgeleide theologen die later wetenschappelijk kunnen bijdragen tot de œcumenische dialoog. Door academici te hebben, vooral in de theologie (niet zozeer in de koptologie of egyptologie, want die disciplines zijn tot op zekere hoogte aanwezig), zal de Kerk in staat zijn haar onderwijsstrategie te bevorderen en de uitdagingen te begrijpen waarmee christenen in de moderne wereld worden geconfronteerd. Na mijn studies hier denk ik dat ik voldoende opgeleid zal zijn om mijn Kerk als academicus te dienen en bij te dragen aan haar onderwijsproject. Dat wordt geen gemakkelijke taak, want de Koptisch-orthodoxe kerk is de grootste christelijke bevolkingsgroep in het Midden-Oosten. Bovendien zijn koptisch-orthodoxe christenen over de hele wereld verspreid, en in sommige landen vormen zij een belangrijke christelijke minderheid (bijvoorbeeld in de VS, Australië of het VK). Voortaan kan de Kerk, om al deze mensen te dienen, voor een groot probleem komen te staan door een tekort aan onderzoekers, en dan nog vooral aan goed opgeleide theologen. Persoonlijk krijg ik misschien de kans om deze uitdaging aan te gaan, maar op macroniveau vereist het niet alleen een goed gestructureerd institutioneel plan, maar ook de bereidheid van de kerkleden om theologische studies aan te vatten.

Het pausbezoek van oktober 2019. Paus Tawadros II in de Koptische kerk van Leuven tussen twee meisjes en bij het zalven van de Christusicoon.

Elke week horen we noodkreten uit Libanon, dat wegzinkt in de afgrond van een ongekende economische deflatie. Gezinnen hebben niet meer genoeg om in hun basisbehoeften te voorzien, scholen staan op het punt te moeten sluiten en hulporganisaties zijn niet in staat degenen die het het hardst nodig hebben te helpen. Een gebaar van uw kant voor Kerstmis, al is het maar een klein gebaar, op onze rekening BE 48 0015 1620 0027, met de vermelding: **LEBANON**, zal zo dierbaar zijn! Denk er eens over na, tussen twee aankopen...

EEN GESPREK MET NADI, EEN KOPT AFKOMSTIG VAN HET VOLLEDIG CHRISTELIJKE DORP DEIR AL-BARSHA EN DIE NU IN BELGIË WOONT

Zoals alle humanitaire organisaties steunt Werk voor het Oosten in de aller-eerste plaats gemeenschapsprojecten, die een brede impact hebben. Toch hebben we zo nu en dan aandacht voor de noodkreet van individuen, die ons via vrienden bereiken en via kerkelijke weg. En dan doen we er iets voor ... ook al zijn we er ons van bewust dat zo'n toevallige tussenkomst iets onrechtvaardigs heeft tegenover de ontelbare gevallen van christenen die in het Midden-Oosten het slachtoffer zijn van armoede en vervolgingen. Niettemin heeft zo'n hulp dan altijd iets concreets. Daarom hebben de bewoners van één van de weinige homogene christelijke dorpen van Egypte de jongste jaren onze steun kunnen genieten. De aanleiding: een ontmoeting van Chr. Cannuyer met een jonge papa die werkt in een restaurant te Aat...

Werk voor het Oosten: Beste Nadi, kunt u zich even voorstellen aan onze lezers?

Nadi: Ik ben Nadi Shafik Salama; ik kom uit Egypte van een Koptisch-orthodoxe familie van Deir al-Barshâ¹⁶, aan de oevers van de Nijl nabij de stad Mallawi, in de provincie Minya in Midden-Egypte, op 225 km. ten zuiden van Kaïro.

WvhO: Een dorp zegt u? Maar als men in Egypte over een dorp spreekt, dan doen de cijfers ons een beetje duizelen...

N.: Ja, het is wel een groot dorp: er zijn ongeveer 15 000 inwoners...

WvhO: En het bijzondere is wel, dat er in het dorp hoofdzakelijk christenen wonen, is het niet?

N.: «Niet hoofdzakelijk: alle inwoners van het dorp zijn, zonder uitzondering, Koptische christenen. Het is één van de zeldzame Egyptische dorpen waarbij dat het geval is. Er zijn in het dorp trouwens vijf Koptisch orthodoxe kerken en twee protestantse... Het woordje «Deir» in de naam van het dorp verwijst er overigens naar dat er in het dorp een christelijk klooster heeft gestaan. In de omgeving is er een beetje meer in het noorden een dorp Deir Abu Hinnis,

¹⁶ Men vindt vaak schrijfwijzen als Barshah, Bersheh en dergelijke, omdat reizigers van de 19^e eeuw dachten dat het een vrouwelijk toponiem was en vrouwelijke woorden in het Arabisch vaak zo'n uitgang hebben. Maar in dit geval eindigt het woord op een lange â en zijn die andere schrijfwijzen dus gewoon fout.

waar er resten zijn van zo'n in de rots uitgekapt klooster met welbekende fresco's; daar wonen er nu echter zowel moslims als christenen. Ten zuiden is er dan een dorp al-Barsha; dat is wel helemaal islamitisch...

WvhO.: Geen Koptisch-katholieken in Deir al-Barsha?

N.: Bij mijn weten niet, nee...

WvhO.: *Deir al-Barsha is welbekend bij Egyptologen, omdat er vlakbij een belangrijke faraonische site is gelegen: de necropool van de nomarchen van de 15^e Nome van Opper-Egypte, de Nome¹⁷ van de Haas, onder de XIe en de XIIe dynastie (einde 22^e – begin 18^e e. v. Chr.). Niet zo heel ver ligt ook de site van Amarna (Akhetaton), de nieuwe stad die de beruchte farao en hervormer Akhenaton had gesticht (14^e e. v. Chr.)* **Te al-Barsha werken sinds 2002 Belgische archeologen van de Katholieke Universiteit Leuven onder leiding van professor Harco Willems en Marleen De Meyer. Onze lezers die zich daarvoor interesseren kunnen gaan kijken naar de zeer fraaie site van het «Dayr al-Barsha project»:**

<https://www.arts.kuleuven.be/dayr-al-barsha/>

N.: Zeker. Mijnheer Harco en zijn equipe zijn vrienden geworden van het dorp sinds zij er opgravingen doen. Zij doen fantastisch werk en ik ben er al eens naar de graven gaan kijken... Ik kan erbij vertellen dat het dankzij hen was dat enkele jaren geleden hulp van Werk voor het Oosten gemakkelijk tot bij mijn broer geraakte, die een mooi project had op touw gezet voor economische ontwikkeling... Toen werden de banden nog nauwer aangehaald.

WvhO: U spreekt over uw broer. Het gaat om een kroostrijke familie?

N.: Dat gaat nogal, niet zo heel bijzonder volgens Egyptische maatstaven: ik heb een broer en vier zusters...

WvhO: En als ik het goed heb, bent u de enige die Egypte hebt verlaten. Waarom hebt u dat besluit genomen?

N.: Ja, ik ben de enige. Maar dat is toevallig gekomen. Ik had dat niet gepland. Na mijn studie en mijn militaire dienst, vond ik werk in een restaurant in Hurghada, aan de Rode Zee. Het heette «Chez Laurent», want dat was de naam van de baas, een Fransman. Hij was erg gekend want het was het enige Franse restaurant in Hurghada en er kwamen veel Franse en Belgische toeristen die daar verbleven. Na de derde Golfoorlog, die van de Verenigde

¹⁷ Faraonisch Egypte was ingedeeld in Nomen (provincies), die door nomarchen (geen monarchen!) werden bestuurd. In het Middenrijk, de tijd van de graven waarover sprake waren er zo 38.

Staten tegen Irak (2003-2004), kreeg het toerisme er een klap en Laurant besloot naar Europa terug te keren. Hij opende een restaurant te Doornik... «Ô Pères au Quai». Ik besloot met hem mee te gaan! Na enige tijd verhuisde hij van Doornik naar Asquillies, nabij Bergen. Uiteindelijk is hij naar Frankrijk weergekeerd. Ik daarentegen had tijdens mijn werk in Doornik mijn vrouw leren kennen, dochter van een vriend van de vader van Laurent. Zij woonde in de omgeving van Aat, in Tongre-Notre-Dame. Tijdens een mooi weekeinde nodigde zij mij uit om samen een glas te drinken op de grote markt aldaar. Ik kende Aat helemaal niet. Maar het duurde niet lang of ik leerde zo de uitbaters kennen van het restaurant «La Trattoria», die op zoek waren naar personeel. Zo kwam ik hier terecht en leerde ik u kennen. U bracht mij in contact met de vereniging Werk voor het Oosten. Ik had nooit gedacht dat ik in dit stadje een specialist van de Kopten zou ontmoeten die bovendien christenen van het Nabije Oosten steunt.

WvhO: In het restaurant noemt iedereen u Michel, en de trouwe klanten kennen u goed en hebben u graag. Hoe komt dat, want uw naam is toch Nadi?

N.: Het was mijn oude baas, Laurent, die de Egyptische namen niet kon onthouden... Dus gaf hij zijn werknemers Europese namen. Voor mij was het “Michel” (een veel voorkomende naam, Mikhâ’îl, bij de Kopten, waar de cultus van de aartsengel Sint-Michel nog springlevend is)... Uiteindelijk nam ik Laurent’s keuze over toen ik in Europa aankwam, en net als in Hourghada bleef ik Michel...

WvhO : Dus, in tegenstelling tot wat men zou denken, heeft deze « naamsverandering » niets te maken met religie...

N. Nee, helemaal niets...

WvhO: De streek van Deir al-Barsha is hoofdzakelijk een landbouwgebied?

N.: Ja, de meeste mensen zijn er boeren, fellah’s...

WvhO: Hoe verlopen de verhoudingen van het Koptische dorp met de islamitische omgeving?

N.: Om eerlijk te zijn gaat het veel beter, sinds de regering van al-Sissi de toestand tot rust heeft gebracht. De verhoudingen zijn goed, zelfs zeer goed, met de leiders van de islamitische families in de buurt. Onder Morsi hadden we grote schrik, toen de moslimbroeders aan de macht kwamen, want hun verborgen agenda was maar al te goed gekend... De instelling van een islamistisch regime in Egypte. Egypte zou een soort Afghanistan zijn geworden. Ik geloof zoals velen dat Egypte niet klaar is voor een democratie. Er zijn wel

wat minpunten, maar het regime van al-Sissi handhaaft de veiligheid en beschermt onze minderheid. Dat is voor mij wat telt! Ik weet dat zo iets moeilijk te begrijpen is voor Europeanen die zweren bij een democratie, maar zo denken er de overgrote meerderheid van de christelijke Egyptenaren over...

WvhO: Ik weet het. En we moeten dat eerbiedigen, ook al blijven wij van onze kant kritisch voor het regime en vrezen we voor de verdere toekomst, want de repressie lost de dieperliggende problemen van Egypte niet op. Dit gezegd zijnde, hoe zijn de leefomstandigheden vandaag de dag van de Egyptenaren?

N.: Zoals u weet is de economische toestand zeer problematisch. In ons dorp is er geen ander werk dan die op het land. Dat is de hoofdreden waarom ik ben vertrokken... Mijn broer is chauffeur van een bestelwagen. Hij is ermee begonnen veevoeder te vervoeren voor een bedrijf, maar nu werkt hij voor eigen rekening: hij koopt grondstoffen op in het groot en verkoopt ze aan de boeren. En zo was het dat hij om zijn bedrijfje op poten te zetten, een onverhoopte steun heeft gekregen van Werk voor het Oosten. Voor hem was dat een zegen...

WvhO: Zo nu en dan eens helpen wij een familie, een jongeman die iets wil beginnen... Het is een beetje onrechtvaardig, want er zijn zoveel noden, zoveel noodlijdenden. Het hangt allemaal een beetje af van onze persoonlijke contacten...

N.: Ja, ik weet dat maar al te goed... Waarom mijn broer en anderen niet? Maar...

WvhO: U moet zich niet verantwoorden. We zijn trouwens ook onlangs ingegaan op uw vraag om hulp voor een inwoner van uw dorp die zich in uiterste nood bevond...

N.: Majdi is een beetje ouder dan ik, 45 jaar. Hij is getrouwd en heeft drie jongens van wie er twee jongere nog van hem afhankelijk zijn... Hij werkte voor een huisschilder te Kaïro. Hij moest één van zijn zussen van 27 jaar onderhouden die ernstig ziek was en die tenslotte is overleden. Kort daarop kreeg hij te horen dat hij zelf al ver gevorderde kanker had en dus onverwijld gehospitaliseerd moest worden. Maar in Egypte is er geen sociale zekerheid. Een aantal burens hebben toen een omhaling georganiseerd om hem te helpen in zijn nood. Maar de behandeling, een zware chemotherapie, is ontzettend duur... Hij kan de kosten onmogelijk dragen. Hij heeft vanzelfsprekend zijn werk verloren en weet niet hoe hij zijn gezin moet onderhouden. De Koptische Kerk geeft een beetje hulp, maar dat is een druppel op een hete plaat, want zij zitten zelf in geldnood door de crisis van covid-19. De priester kon hem slechts 50 pond per maand bezorgen, dat is ... minder dan 3 euro. Er

is minstens 5 euro per dag nodig om het gezin van drie mensen te laten overleven. Een maandloon bedraagt 198 euro. De priester vond het spijtig en was zelfs beschaamd, maar kon niet meer doen. U kan zich de wanhoop van Majdi voorstellen.

WvhO: Gezien de duur van de behandeling die de artsen in het vooruitzicht stellen, heeft Werk voor het Oosten een steun te verlenen zodat de familie van Majdi de twee komende jaren kan overleven...

N.: Voor zijn familie en voor hemzelf is dat werkelijk onverhoopt. Zij zegenen Werk voor het Oosten en uw lezers. Toen ik hun de hulp heb aangekondigd, basten zij in tranen uit en hebben zij God gedankt...

WvhO: Denkt u er nooit aan, naar Egypte terug te keren?

N.: Nee. Egypte is mijn land en ik hou ervan... Maar ik zou er niet meer tegen kunnen de dagelijkse administratieve, bureaucratische pesterijen te moeten doorstaan voor alles wat men nodig heeft. Toch heeft ook het leven in België zijn mindere kanten. Door mijn werk heb ik niet veel tijd voor mijn gezin en ik geraak niet in een Koptische parochie. Ik hoop trouwens spoedig een ander werk te vinden dan in de horeca, om flexibelere werktijden te krijgen. Wij Egyptenaren zijn heel erg gehecht aan ons gezinsleven en ik heb werkelijk het gevoel dat ik niet genoeg tijd heb voor mijn kinderen Laura (14 jaar), Enzo (8 jaar) en de kleine Dunya van 2 jaar...

WvhO: Dunya, dat is een prachtige Egyptische naam... Het betekent «De Wereld»!

N.: Ja, en Kaïro is *Umm al-Dunya*, de «moeder van de Wereld»... Ik wil benadrukken dat ik, zelfs als ik in België blijf, de banden met Egypte niet verlies. Wij gaan er terug naartoe telkens wij kunnen. Mijn kinderen werden er gedoopt — Enzo door één van mijn beste vrienden, die priester is en die hem als doopnaam Abanoeb heeft gegeven, de heilige patroon¹⁸ van de kerk die hij in onze wijk heeft gebouwd. Die band met de Koptische Kerk is heel belangrijk voor mij: toen ik jong was, heb ik een tijdlang gewerkt voor de monniken in het klooster van de H. Mina, in de woestijn van Maryoet, ten westen van Alexandrië, waar er een groot christelijk pelgrimsoord waas, die

¹⁸ De H. Abanoeb is een martelaar van tijdens de vervolgingen van Diocletianus, begin 4e eeuw, toen hij slechts twaalf jaar was. Men noemt hem het «kind-martelaar» en hij wordt in Egypte veel vereerd. Zijn relieken worden bewaard in de kerk van Samannoed (het antieke Sebennytos), in de oostelijke delta.

Bovenaan, Nadi met zijn echtgenote en hun kinderen Laura, Enzo en Dunya. Onderaan, de doop van de kleine Enzo; volgens de Koptische ritus draagt de dopeling een mijter die gelijk is op deze van de priester, ten teken van het priesterschap van iedere gedoopte.

pelgrims van heel Europa aantrok en van het Nabije Oosten; zij namen van daar «ampullen van de H. Menas» mee, met olie die van bij het graf van die martelaar werd verzameld. Er zijn er zo gevonden in Merovingische graven in Frankrijk en België... In 1959 heeft de Koptische paus Cyrillus VI er een nieuw klooster opgericht; hij werd er trouwens begraven. Ik ben altijd zo blij mijn familie en de sfeer van mijn dorp terug te zien. De mensen hebben daar zo'n hechte band. Hier in Europa is het helaas veel meer ieder voor zich en ik heb daar moeite mee. De economische problemen in Egypte zijn helaas zo groot dat ik er mij niet meer zie leven. Mijn kinderen zouden er, vrees ik, geen toekomst hebben. Groot probleem is de bevolkingsexplosie. Er zijn nu meer dan 102 miljoen Egyptenaren, dat terwijl de bewerkbare landbouwoppervlakte niet veel groter is dan België. De bevolking is in zestig jaar verviervoudigd! Eén op de drie Egyptenaren leeft in ontbering, met minder dan 1,5 euro per dag... Wat te doen, in die omstandigheden?

Aan de linkerkant ervaart Enzo de ezel, het typische Egyptische rijdier, met zijn grootvader. Hieronder staan Majdi, die aan ernstige kanker lijdt, zijn vrouw en een van zijn zonen, voor wie Nadi onze vrijgeheid vraagt.

WvhO: Wat denkt u van de rol van Werk voor het Oosten?

N.: Ik ben natuurlijk zeer dankbaar voor de financiële hulp voor de mensen van mijn dorp. Maar ik kijk ook vaak naar het tijdschrift dat u mij bezorgt en zie dat u ook heel veel doet om de christenen van het Nabije Oosten door uw lezers beter te leren kennen en ze gevoelig te maken voor hun grote problemen. Ik moet eerlijk bekennen dat ik niet alles lees, want sommige teksten zijn nogal moeilijk voor mij, maar ik zie wel hoe u het bedoelt. En omdat ik van u begrepen hebt dat u in dit nummer de Kopten in België gaat voorstellen, zal mij dat misschien helpen om hier en daar contacten te leggen. In alle geval, heel veel dank aan uw lezers voor hun gulheid! Ga als 't u blieft zo verder!

Bovenaan de kaart van de streek van Deir al-Barsha. Onderaan de equipe Egyptologen van de KU Leuven en hun Egyptische medewerkers.

P

artners

NIEUW CENTRUM VOOR JONGE GEHANDICAPTEN IN OPPER-EGYPTE MET DE GELDELIJKE STEUN VAN WERK VOOR HET OOSTEN

Wij hebben u al verteld over de steun die wij verlenen aan het werk van de Vrienden van Opper-Egypte van België (AHEB). Onze vriendin en actief lid van Werk voor het Oosten, mevrouw Marie-Cécile Bruwier, ere-conservator van het Kon. Museum van Mariemont (zie Bulletin 281), zet er zich speciaal voor in. Samen met een bewonderenswaardige Koptisch-katholieke priester, E.H. Stephanos Atef Ishak Keryakes, wil deze vereniging verschillende ontwikkelingsprojecten ondersteunen in de dorpen van de Fajoem en het samenleven verbeteren tussen moslims en christenen en tussen de diverse christelijke gemeenschappen van het land. Nabil Azer-Nessim brengt ons wat nieuws van daar ter plaatse...

Nieuw bisdom, nieuwe bisschop: Mgr. Giouda te Abu Qurqas

Als gevolg van het toegenomen aantal katholieken in de streek van Minia en om aan hun noden te beantwoorden, heeft de Heilige Synode van de Koptisch-katholieke Kerk besloten het bisdom Minia te splitsen: het noorden behoudt de naam *Minia* en het zuiden wordt het bisdom *Abu Qurqas*, met Mgr. Bichara Giuda¹⁹ als eerste bisschop. Hij is een jonge franciscaan met een open geest, die dicht staat bij de ideeën van E.H. Stephanos en ook de onze, met onze opvattingen over de verkondiging van de Evangelische boodschap. Daarom moesten wij deze bisschop van Abu Qurqas leren kennen. Maar er was wel covid en zo ging het via videoconferentie en een paar brieven. Bovendien konden wij wat wij lazen in Egyptische kranten en op sociale netwerken toetsen aan onze eerste positieve indrukken over de man.

Daarom hebben wij met hem een overeenkomst gesloten (zie bijlage 2). Mei jongleden hebben wij werken aangevat aan een nieuw jongeren centrum voor gehandicapten te Bani Ebide, met de steun van een aantal gewezen orthodoxe coöperanten, die jammer genoeg de Fajoem hebben moeten verlaten omwille van intercommunautaire spanningen. Zo konden wij hun ondervinding toch ten nutte maken. De Geest waait waar Hij wil!

¹⁹ Zijn naam wordt in de internationale pers op verschillende manieren weergegeven als Giouda, Guda, Gouda, enz.

Een dansende bisschop

De Egyptische kranten waren onder de indruk van hun nieuwe bisschop, die tijdens een bezoek aan een ander centrum voor gehandicapten toonde dat hij niet iemand was als de anderen. Terwijl hij Mgr. Nicolas Henry ontving, de bijzondere gezant van het Vaticaan voor zijn viering van één jaar bisschop van 4 tot 6 maart 2021 en hij een rondreis maakte door zijn 21 parochies (zie foto op de achterflap), nodigde Mgr. Giuda zijn gast uit voor een bezoek aan een centrum voor kansarme en gehandicapte jongeren. En zie: onze bisschop deed enkele passen van de traditionele stokkendans (*taħtib*) met de kinderen (zie foto hieronder, helaas van middelmatige kwaliteit). Hij deed dat samen met een zwaar gehandicapte jongen, die hij vervolgens hartelijk omhelsde.

Omwille van zijn open geest en zijn talrijke initiatieven voor een betere samenleving werd Mgr. Giuda door de Egyptische afdeling van de Internationale Organisatie voor de Mensenrechten verkozen tot Persoonlijkheid van het Jaar 2020.

Het centrum van de H. Jozef voor gehandicapte kinderen te Bani Ebide

Als gevolg van de onderhandelingen tussen Mgr. Bechara, E.H. Stephanos en de AHEB, hebben wij ons akkoord gegeven voor de oprichting van een nieuw centrum van de H. Jozef voor gehandicapte kinderen. De werken begonnen in mei 2021 op het gelijkvloers van een gebouw dat toebehoort aan het bisdom Bani Ebide. Na de verbouwingswerken en de aankoop van de nodige uitrusting en de vorming van de coöperanten, is het centrum operationeel sinds begin september.

In de nabije toekomst zal het centrum zijn werkzaamheden verdelen over twee tijdstipmomenten per dag, zodat het een 30-tal kinderen zal kunnen ontvangen. Voor het ogenblik blijft het beperkt tot 16 kinderen in de voormiddag zonder onderscheid in geslacht of godsdienst; zij worden begeleid door zes opvoeders; er wordt elke dag één maaltijd bedeed; er is ook kinesitherapie voorzien. De gasten zijn van 6 tot 25 jaar oud. De geldmiddelen komen van Werk voor het Oosten en AHEB. Daarbij moet ik wijzen op het schitterende werk van E.H. Stephanos, maar ook op de inzet van Mgr. Bichara. Ondanks de druk van de traditie en het verzet van een deel van de clerus en van sommige leken die alleen denken aan hun eigen belang, is het project voor de bisschop een ware uitdaging en een middel om de mentaliteit te veranderen. Leren «dienen en niet gediend te worden». Mgr. Bichara maakt daarbij gebruik van onze voorwaarden om die gedachte te doen doordringen.

Als Egyptische christen versta ik het gebrek aan openheid van de christelijke gemeenschappen van mijn land, die dagdagelijks te maken hebben met kritiek, spot en soms ook geweld van anderen. Nochtans is het terugplooiën op zichzelf als een manier om zich af te schermen een tactiek die nog kwetsbaarder maakt... Ik geloof dat wij Kopten in de diaspora, samen met al onze vrienden die aandacht hebben voor de christenen van het Oosten, elke open beweging die onze broeders in ons land «frisse lucht wil laten inademen» krachtig moeten ondersteunen, zodat het communautaristische opbod geen kans krijgt. Ik hoop dat het moedige optreden van al degenen die tegen de stroom oproeien een kans op slagen krijg en ik dank de lezers van Werk voor het Oosten voor de kostbare steun en de hoop die u onze mensen geeft.

Nabil Azer Nessim

Twee nieuwe bisschoppen voor Abu Qurqas: een katholieke en een orthodoxe...

Het was op 7 januari 2020 dat Zijne Gelukzaligheid de Koptisch katholieke patriarch Ibrahim Sidrak met het akkoord van de bisschoppen van zijn Synode en na raadpleging van de H. Stoel, het nieuwe bisdom van Abu Qurqas heeft opgericht, vanuit de eparchie van Minya, met daarin 21 parochies, verdeeld over de drie stedelijke centra van het zuiden van de provincie (Mallawi, Abu Qurqas en Deir Mwas). Het nieuwe diocees beschikt over 24 priesters. Mgr. Bechara Giuda ofm werd op 28 augustus 1971 geboren te al-Nagila, in de streek van Luxor. Hij trad binnen in het seminarie van de franciscanen van Assioet in 1992 en legde zijn eerste geloften af op 1 september 1993. Na zijn studie filosofie aan het franciscaanse seminarie van Giza en na zijn militaire dienst, vatte hij zijn studie theologie aan, eerst aan het patriarchale seminarie van Maadi (Kaïro) en vervolgens aan de H. Paulus Universiteit te Harissa, Libanon. Na zijn plechtige geloften op 23 maart 2001, werd hij priester

gewijd op 8 juni van dat jaar. Hij vervulde vervolgens talrijke parochiale taken en was ook directeur van een school in Kom Ombo. In 2010 werd hij pastoor en custos van het heiligdom van de Stigmata van de H. Franciscus te Assioet. Naast Arabisch spreekt hij ook vlot Italiaans.

Ontvangst van Mgr. Giuda (rechts) in het centrum van de H. Jozef te Abu Qurqas.

De Koptisch orthodoxe Kerk nam een soortgelijk besluit wegens de toename van de christelijke bevolking in de regio. Zo werd het Koptisch orthodoxe bisdom van Minya en Abu Qurqas in drie verdeeld: Minya, Abu Qurqas en Minya-Oost... Paus Tawadros II vertelde aan de krant *Watani* (9 maart 2020), dat de regio Minya zo'n 2 miljoen Kopten telt, dat is bijna 40% van de lokale bevolking en de hoogste concentratie christenen van Egypte en van het gehele Midden-Oosten. In de nacht van 6 op 7 maart 2020 heeft paus Tawadros II in de kathedraal van de Geboorte in de nieuwe administratieve hoofdstad van Egypte op ongeveer 40 km. ten noordoosten van Kaïro, de monniken, Theophilos al-Muharraqi, Serapion al-Suriani gewijd tot bisschop, respectievelijk voor Abu Qurqas en Minya-Oost. De eerste nam de naam aan van Anba Philopater en de tweede van Anba Fam. Sinds hij acht jaar geleden op de troon kwam van de H. Marcus, heeft paus Tawadros II reeds 65 nieuwe bisschoppen gewijd, wat het dynamisme bewijst en de ongelofelijke groei van de Kerk van Egypte. De Koptisch orthodoxe bisschop van Abu Qurqas is van dezelfde leeftijd als zijn katholieke collega, want hij werd geboren op 1 januari 1976. Sinds 2002 was hij parochiegeestelijke van het diocees Samaloet en hij bereidde een doctoraat voor over persoonsrecht toen de Heilige Synode hem verkoos tot bisschop voor het nieuwe diocees.

Christian Cannuyer

Anba Philopater, Koptisch orthodoxe bisschop van Abu Qurqas, de dag van zijn bisschopswijding (7 maart 2021), samen met paus Tawadros II. Foto Morqos Ishak.

WIJ DOEN EEN BEROEP OP UW HART OM ONZE HULP TE FINANCIEREN VOOR DE CHRISTENEN VAN EGYPTE, WAAROVER SPRAKE IN DIT NUMMER. UW GIFTEN ZIJN WELKOM OP ONZE REK.NR. **BE 48 0015 1620 0027, MET ALS MEDEDELING “EGYPTE” (MET DAARBIJ EVENTUEEL EEN VERWIJZING NAAR EEN SPECIFIEK PROJECT: “Deir al-Barcha” — “AHEB” of “Sohag”).**

WIJ WILLEN DE PRIESTERS VAN HET KOPTISCH KATHOLIEKE BISDOM VAN SOHAG STEUNEN

Tijdens de laatste vergadering van de ROACO te Rome in juni van dit jaar werd ons de oproep overgemaakt van het Koptisch katholieke bisdom van Sohag. Het trok onze aandacht en we beantwoordden het met een gift van € 15 000.

Het Koptisch katholieke bisdom van Sohag werd in 1981 opgericht. De huidige bisschop, Mgr. Thomas Halim Habib (°1963) studeerde rechten aan de Universiteit van Kaïro en was twee jaar lang advocaat. Na studies aan de pauselijke Universiteit werd hij doctor Canoniek Recht en priester gewijd in 1973. Hij werkte vervolgens in diplomatieke dienst van de H. Stoel bij verscheidene nuntiaturen (Rwanda, Kuwait, Iran, Irak, Libanon, Nederland, Algerije, Syrië en Malta).

Juni 2000 werd hij bisschop verkozen van Sohag door de H. Synode van de Koptisch katholieke Kerk? Het bisdom telt 22 parochies verdeeld over acht steden. Het beheert 19 peuter- en kindertuinen, stelt daarbij een honderdtal mensen tewerk en voorziet in het onderwijs van meer dan 3000 kinderen. Verder beheert het zeven dispensaria die instaan voor 150 000 mensen en het ziekenhuis van de H. Familie in het dorp Nazlat Khater dat in november 2018 werd geopend. Daar krijgen arme dorpelingen uit de streek volledig gratis verzorging, gericht op ongeveer 60 000 mensen. Het voorziet ook in talrijke sociale projecten voor vrouwen en kinderen, dankzij het partnerschap van internationale organisaties. Onlangs kwam daar de noodhulp bij als gevolg van de stortbuien die de streek hebben getroffen. Het bisdom Sohag zet zich ook bijzonder in voor de interreligieuze dialoog en voor vredeswerk. Daarvoor heeft het diverse projecten opgezet: 1) Werken aan de vorming van traditionele religieuze leiders met het oog op conflictpreventie en onderhandelings- en bemiddelingstechnieken — 2) Jongeren opleiden om gemeenschapsvormende activiteiten op te zetten die het samenleven tussen de diverse gemeenschappen verbeteren — 3) De verschillende geledingen van de maatschappij (ouders, kinderen, vrouwen, enz.) ertoe aanzetten deel te nemen aan gemeen-

schappelijke culturele en maatschappelijke activiteiten — 4) Kinderzorg om ze de basisprincipes van verdraagzaamheid van jongs af aan bij te brengen.

De Koptisch katholieke clerus van het bisdom Sohag.

Eén van de kindertuinen die beheerd worden door het bisdom.

Het bisdom telt 26 priesters en 7 diakens. De covid-19 crisis heeft het jonge bisdom bijzonder zwaar getroffen, want er zijn maar weinig inkomsten. Een priester ontvangt er tot voor kort een maandelijkse verloning van €150 (wat

overeenkomt met 3000 Egyptisch pond). Dat is absoluut onvoldoende om van te leven en de gezondheidszorg mee te betalen. Nochtans betalen nog altijd uit eigen middelen om de noden van nog armere families te lenigen en om te verhinderen dat ze tijdens deze pandemie geen geld zouden hebben om hun kinderen te voeden. Daarom deed de eparchie een uiterste inspanning en hebben zij het salaris van hun priesters van degenen met minder dan 10 dienstjaren opgetrokken tot 4000 EGP (€ 214) en tot € 295 voor priesters die al langer dan 10 jaar in dienst zijn. Daartoe werd er een fonds opgericht en de ROACO heeft ons uitgenodigd ertoe bij te dragen.

Sohag als belangrijk centrum van Koptisch Egypte

De stad Sohag is gelegen aan de linkeroever van de Nijl en telt ongeveer 200 000 inwoners. Ten noorden ligt de grote stad Assioet en ten zuiden de prachtige antieke tempel van Abydos, bekend vanwege het lied van Dalida, *Ahsan Nās* («De allerbeste mensen») die de stad bezingt, als «bruid van de Nijl» en wegens de werklust van haar bevolking. Het is ook een centrum van de Egyptische christenheid: twee grote antieke monastieke complexen kunnen er bezocht worden, het «witte klooster» waar in de 5^e eeuw de gedreven hervormer Sjenoet abt is geweest — men zegt dan onder zijn bestuur de communiteit 2200 monniken zou hebben geteld en 1800 monialen — en het «rode klooster», dat in de 4^e eeuw werd opgericht door de H. Pisjay. Er wonen nog steeds monniken en vele christelijke bedevaarders gaan erheen. Dit rode klooster geldt als een model van antieke monastieke architectuur in Egypte en is het voorwerp van een ingrijpend restauratieproject dat gefinancierd wordt door de *American Research Center in Egypte*, onder leiding van Elizabeth S. Bolman — zie haar prachtig boek *The Red Monastery Church: Beauty and Asceticism in Upper Egypt*, New Haven – London, Yale University Press, 2016, en de site <https://culturalpropertynews.org/elizabeth-s-bolman-interview-the-red-monastery-church/>

Het witte Klooster

E

cho's van het christelijke Nabije Oosten

Z.H. Mar Awa III Royel, 122^e katholikos-patriarch van de H. Assyrisch-Apostolische Kerk van het Oosten, metropoliet van Seleukia-Ktesifon

De Heilige Synode van de **Assyrisch-Apostolische Kerk van het Oosten verkoos als haar 122e katholikos-patriarch Mar Awa III Royel** (46 jaar) tijdens haar vergadering van 8 september te Erbil (Iraaks Koerdistan). Deze Kerk is vandaag de dag erg geslonken in aantal tot zo'n 250 000 à 400 000 gelovigen, van wie 50 000 in Irak); zij is de moederkerk van Mesopotamië en Perzië en wordt soms «Nestoriaans» genoemd. Zij scheidde zich af van de andere Kerken omdat zij de besluiten van het concilie van Efese (431) verwierp en weigerde aan Maria de titel «Moeder Gods» toe te kennen. Haar zetel werd in 1940 naar Chicago verplaatst, toen de patriarch op dat moment uit

Irak werd verdreven; pas in 2015 werd de patriarchale zetel opnieuw in dat land gevestigd, te Erbil. «Bij de gratie Gods houden wij onze Kerk hier, zodat ons volk zijn erfgoed bewaren kan, zijn taal, cultuur en beschaving», zo verklaarde Mar Awa III. David Royel werd in 1975 te Chicago (Illinois — USA) geboren en werd op 17 jarige leeftijd diaken gewijd. Hij studeerde daarna theologie aan de Loyola Universiteit van Chicago (in 1870 opgericht door de jezuïeten) en aan de Universiteit Sainte-Marie-du-Lac (het Seminarie Mundelein), belast met de vorming van de katholieke priesters van het aartsbisdom Chicago. Vervolgens behaalde hij het licentiaat en doctoraat aan het Pauselijke Oosterse Instituut te Rome. De katholikos Mar Dinkha IV wijdde hem in 2008 bisschop en hij nam de naam aan van Awa («vader» in het Assyrisch), waarmee hij de eerste Assyrische bisschop werd die in de USA was geboren. Als voorzitter van de commissie voor interkerkelijke relaties van de Assyrische Kerk van het Oosten staat hij bekend om zijn œcumenische openheid en zijn directe betrokkenheid bij de broederlijke contacten die de jongste jaren werden opgebouwd met de katholieke Kerk. Hij was ook secretaris-generaal van de Heilige Synode sinds 2015. Hij volgt Mar Gewargis III Sliwa op, die aan de patriarchale zetel verzaakte wegens gezondheidsredenen; op de leeftijd van 80 jaar had hij in maart 2020 deze beslissing aangekondigd, maar de pandemie was er de oorzaak van de verkiezingsprocedure voor een opvolger moest worden uitgesteld. Kardinaal Kurt Koch, voorzitter van de Pauselijke Raad voor de bevordering van de Eenheid onder de Christenen woonde op 13 september de intronisatie van de nieuwe katholikos bij, op de feestdag van het H. Kruis, in de kathedrale kerk van Johannes de Doper te Erbil. Kardinaal Koch las een boodschap van paus Franciscus voor, waarin hij de wens uitdrukt dat «de relaties tussen de katholieke Kerk en de Assyrische Kerk van het Oosten steeds nauwer mogen worden, niet alleen in een geest van broederlijkheid en samenwerking, maar ook middels een verdieping van de theologische dialoog»; hij overhandigde Mar Awa III een kelk als geschenk van de Paus, in de hoop dat zij eens zouden kunnen concelebreren «aan het altaar van het offer, in de volheid van de eucharistische communio. Op 21 oktober ontving Mar Awa III te Ankawa kardinaal Louis Raphaël I Sako (foto hieronder), de patriarch van Babylonië en leider van de Chaldees-katholieke Kerk, die zich losscheurde van de «Nestoriaanse» Kerk in 1553. Patriarch Sako is voorstander van een proces dat moet leiden tot het herstel van de volle eenheid van beide Kerken.

De Synode van de bisschoppen van de Armeens-katholieke Kerk, bijeengeroepen door de Heilige Vader te Rome op 22 en 23 september, heeft **Mgr. Raphaël François Minissian verkozen tot de nieuwe patriarch van Cilicië van de Armeens katholieken.** Hij koos de naam van Z.G. Raphaël Bedros (Petrus) XXI Minassian. Hij werd op 24 november 1946 te Beiroet geboren. Hij studeerde psychopedagogiek en werd in 1973 priester gewijd. Van 1973 tot 1982 was hij pastoor van de Armeense kathedraal van Beiroet, van 1982 tot 1984 secretaris van patriarch Hovannes Bedros XVIII Kasparian, en van 1984 tot 1989 de verantwoordelijke voor de oprichting van het pastorale complex van het H. Kruis te Zalka (Beiroet).

Hij doceerde Armeense liturgie aan de pontificale universiteit van Kaslik van 1985 tot 1989 en werd dan overgeplaatst in 1989 naar de Verenigde Staten, waar hij een jaar werkzaam was als pastoor van de parochie New York. Vervolgens was hij tot 2003 de herder voor de Armeens katholieken van Californië, Arizona en Nevada. Vanaf 2004 leidde hij Telepace Armenia, waarvan hij de stichter is. In 2005 werd hij patriarchaal exarch voor de Armeniërs van Jeruzalem en Amman. Op 24 juni 2011 werd hij bisschop voor de katholieke Armeniërs van Oost-Europa, waarbij de Heilige Vader hem de titulaire zetel voor de Armeniërs van Caesarea van Cappadocië toekende en de titel van aartsbisschop *ad personam*. De nieuwe patriarch werd plechtig geïntroniseerd op 24 oktober 2021, in de kathedraal van de H. Gregorius de Verlichter en de H. Elias te Beiroet.

Op 4 oktober kondigde Masrouf Barzani, de president van de autonome regio van Koerdistan, aan dat **Ankawa de stad ten noordwesten van Erbil waar vele Irakese vluchtelingen hun toevlucht hebben genomen, een district gaat worden.** Dat is dan een administratief statuut dat maar zelden wordt toegekend aan een plaats met een christelijke meerderheid en dat aan de inwoners zal toelaten hun lot in eigen hand te nemen. Tot nu toe gold het als de christelijke wijk van Erbil als onder-district; nu zal de stad nieuwe middelen krijgen, op de politie een beroep kunnen doen en publieke diensten kunnen inschakelen en onderdak verlenen in Erbil. De inwoners zullen ook een zeg hebben in de benoeming van lokale leiders. De Syrisch-katholieke aartsbisschop van Hadiab-Erbil, Mgr. Nathaniel Nizar Nathaniel Nizar Semaan alsook de Chaldees-katholiek aartsbisschop van Erbil Mgr. Bashar Warda, begroetten dit bericht met vreugde omdat het de christelijke aanwezigheid in Irak kan versterken.

Dans un Soudan plongé dans le chaos après le coup d'État militaire du 25 octobre dernier, **l'évêque du diocèse d'El Obeid, président de la Conférence épiscopale soudanaise, Mgr Yunan Tombe Trille, a lancé un appel à la communauté internationale** pour qu'elle fasse pression sur les militaires afin qu'ils respectent et valorisent la vie humaine. Dans cette interview, Mgr Tombe Trille a exhorté la communauté internationale à veiller à ce que « la junte militaire respecte et se conforme aux règles, libère les ministres civils arrêtés et discute avec eux pour rendre le pouvoir au gouvernement civil ».

Van 25 oktober tot 4 november **bracht kardinaal Leonardo Sandri, prefect van de Congregatie voor de katholieke Kerken, een bezoek aan Syrië**, om de katholieken van dat land een hart onder de riem te steken en zich te informeren over de plaatselijke toestand. Hij had een ontmoeting met de Grieks melkitisch katholieke patriarch Z.G. Yousef Absi en vervolgens in het gezelschap van de apostolische nuntius van Damascus, kardinaal Mario Zenari, met alle Syrische bisschoppen. Hij kondigde in naam van de paus een aanzienlijke financiële toelage aan voor de bisdommen en een conferentie in Damascus in maart 2022 om de dringendste noden te lenigen, vooral met betrekking tot de «bom van de armoede» en de rampzalige emigratie. Het initiatief gaat uit van de Congregatie voor de Oosterse Kerken, de apostolische nuntiatuur te Damascus, de betrokken Dicasteries van de Romeinse curie en de organisaties aangesloten bij de ROACO (waaronder Werk voor het Oosten). Er zal op twee fronten worden gewerkt: enerzijds te gepasten tijde de nodige steun leveren voor de wederopbouw en ten tweede de internationale gemeenschap voldoende sensibiliseren. Gebruik makend van dit bezoek slaakte de Latijnse pastoor van Aleppo, ZEH Ibrahim Alsabagh, een alarmkreet: hij wees erop dat de oorlog van de honger de gewapende oorlog heeft opgevolgd. Meer dan 95% van de bevolking leeft onder de armoedegrens en de minimumlonen volstaan niet om te overleven. De crisis is vooral voelbaar in Aleppo, waar de koude is ingetreden en gas en stookolie zeldzaam en vreselijk duur zijn. Er is opnieuw noodhulp nodig met voedselbedelingen en er is een gebrek aan sanitaire voorzieningen. Kardinaal Sandri heeft jongeren ontmoet die dit alles hebben bevestigd en die uiting gaven aan hun lijden. Zij formuleerden een uitnodiging aan de Heilige Vader om een bezoek te brengen aan Syrië, als een teken van hoop. De prefect Sandri en ook nuntius Zenari verzekerden hen dat de Paus hun land in het hart draagt en dat hij, zodra alle voorwaarden vervuld zijn — op dit ogenblik zijn de omstandigheden nog zeer moeilijk, hij dit voorstel met vreugde zal bekijken.

Tijdens een interview met het agentschap Fides van 20 november, heeft de **Latijnse apostolische Vicaris van Aleppo, Mgr. Georges Abu Khazen, de internationale sancties aangeklaagd die nog steeds wegen op Syrië**. Zij zijn gericht tegen het regime van Damascus maar hebben zware gevolgen voor het dagelijkse leven van de mensen. «De dagelijkse toestand is in vele opzichten slechter dan toen Aleppo nog het slagveld was van het Syrische leger tegen de milities van de zogeheten rebellen», zo zei hij. Voor Mgr. Abu Khazen komen de geopolitieke en strategische berekeningen terecht «op de rug van de bevolking [...]. Het zijn altijd de arme mensen die het gelag betalen; de rijken en de verantwoordelijken betalen niets. Daarom zullen wij niet ophouden hier te zeggen dat de sancties crimineel zijn; daarmee voort gaan betekent het doodsvonniss van het Syrische volk».

Op diezelfde dag heeft Z.G. Youssef Absi, Grieks melkitisch katholiek patriarch van Antiochië, een **Katholieke theologische Faculteit ingehuldigd te Damascus**, de eerste van dit soort in Syrië. Zij werd gevestigd in het patriarchale complex in de wijk van Bab Charqi en opgericht krachtens een decreet van president Bachar al-Assad van mei 2019. Er zijn 25 docenten voor een opleiding van vijf jaar (dogmatiek, patristiek, sacramentenleer, Kerkgeschiedenis, pastoraat, sociale leer van de Kerk, moraaltheologie...), dat alles bekroond met een door de Staat wettelijk erkend diploma van leerkracht theologie. De studenten van de eerste promotie — het zijn er ongeveer 90 — behoren tot verschillende katholieke en orthodoxe Kerken (Chaldees, Armeens, Syrisch, enz.). Eén van de doelstellingen is leerkrachten christelijke godsdienst vormen voor de scholen die in 1967 verstaatst werden en ook een vooropleiding te bieden voor Syrische seminaristen die op die manier hun filosofische en theologische opleiding in eigen land kunnen voortzetten. De Faculteit wil ook eerbied voor de godsdienstige diversiteit bijbrengen en staat ook open voor moslimstudenten. Het Patriarchaat staat in voor een derde van de kosten, meer bepaald voor water, elektriciteit en diensten; L'Œuvre d'Orient betaalde een webstek en computers ten bedrage van 40 000 dollar. Werk voor het Oosten denkt eraan ook een bijdrage te leveren samen met andere internationale organisaties.

Op 28 november, werd Mgr. Milad Jawishde ingehuldigd, als nieuwe bisschop van de Grieks-katholieke eparchie van saint-sauveur van Montreal (Quebec, Canada), benoemd door de Paus in september. Hij is geboren in 1973 in Mansoura (Libanon) en is religieus van de Basiliaanse Salvatoriaanse Orde. Van 2011 tot 2019 was hij pastoor van de Melkitische parochie Sint-Jan Chrysostom in Brussel, waar hij zeer gewaardeerd werd. Tijdens zijn verblijf in België voltooide hij op briljante wijze een doctoraat in de bijbelse theologie aan de UCLouvain. Ad multos annos!

WERK VOOR HET OOSTEN

Onder de Hoge Bescherming van Hare Majesteit de Koningin

Maart 2021: Koptisch-katholieke gelovigen ontvangen vol vreugde Mgr. Nicholas Henry, bijzonder gezant van de H. Stoel. Foto Wataní

Onze vriend EH Stephanos, de stuwende kracht achter de projecten van de Koptisch-katholieke bisdom van Abu Qurqas dat wij steunen samen met de Belgische Vrienden van Opper-Egypte, heeft een onderscheiding ontvangen van de Koptisch-orthodoxe patriarch Tawadros II voor zijn engagement in de dialoog tussen de Koptisch orthodoxe en de Koptisch katholieke Kerk. Foto AHEB.